

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

ADRIJANA JORDAN

**POMOČ LUTKE PRI OBLIKOVANJU SOCIALNIH
ODNOSOV V SKUPINI**

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, junij 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
Študijski program: Predšolska vzgoja

Kandidatka: Adrijana Jordan

Mentorica: viš. pred. dr. Helena Korošec

**POMOČ LUTKE PRI OBLIKOVANJU SOCIALNIH
ODNOSOV V SKUPINI**
DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, junij 2016

ZAHVALA

Iskrena hvala mentorici dr. Heleni Korošec, ki mi je pokazala drugačno dimenzijo pomena lutk. Hvala za vso podporo, pomoč in odzivnost pri nastajanju diplomskega dela. Prav tako se želim zahvaliti Vrtcu Čebelar, vodji vrtca Poloni Baznik Dvojmoč, dipl. vzg., za omogočeno projektno delo v čudoviti skupini otrok.

Hvala tudi vsem drugim, ki ste mi v teh letih študija stali ob strani, me podpirali in verjeli vame. Hvala mojim trem otrokom, Janu, Timoteju in Maju, ki so z veseljem sodelovali pri mojih preizkusih teorije v praksi in se veselili uspehov z mano. Rada vas imam.

IZJAVA

Podpisana Adrijana Jordan, roj. 4. 12. 1986 v Kopru, študentka Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani, Oddelek za predšolsko vzgojo, izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom **POMOČ LUTKE PRI OBLIKOVANJU SOCIALNIH ODNOSOV V SKUPINI**, pri mentorici dr. Heleni Korošec, avtorsko delo.

V diplomskem delu so uporabljeni viri in literatura korektno navedeni; teksti niso prepisani brez navedbe avtorja.

Ljubljana, junij 2016

Podpis:

IZVLEČEK

Pozitivno oblikovanje socialnih odnosov z vrstniki je v predšolskem obdobju zelo pomembno za nadaljnjo interakcijo otroka v družbi. V diplomskem delu bomo predstavili različne lutkovne dejavnosti v skupini, s katerimi se krepi ta odnos med otroki. Otroci se veliko lažje pogovarjajo z lutko, ji zaupajo, saj je majhna kot oni in jo zato dojemajo kot sebi enakovredno.

V teoretičnem delu, ki je razdeljen na tri poglavja, smo se osredotočili na otroško igro in socialni razvoj starejših predšolskih otrok od 4. do 6. leta. Skozi igro se namreč otroci razvijajo celostno, tako psihično kot tudi fizično in socialno. Igra jim predstavlja veselje, dejavnost, ki jo spodbuja notranja motivacija, pa vendar ima vsaka igra za seboj skrito učenje, ki otroka pripravlja na zunanji svet. V tretjem delu opišemo lutko in njeno uporabo v predšolski vzgoji. Lutka je namreč odlična pomočnica v vsaki skupini, saj se otrok počuti njej enakovredno, kar mu pomaga, da lutki zaupa in ji verjame. Vzgojitelj se lahko tako otroku približa in mu pomaga prebroditi težave, stiske in frustracije.

V empiričnem delu predstavimo dejavnosti, ki smo jih izvajali v vrtcu z različnimi lutkovnimi tehnikami in lutko – ljubljencem skupine, da se otrokom približamo in jim pomagamo pri učenju socialnih veščin, da se bo izboljšalo vzdušje v skupini in medsebojni odnosi. Ugotovili smo, da so se otroci ob lutki sprostiti, odprli in lažje komunicirali tako z drugimi otroki kot tudi z vzgojiteljico. Ljubljenec skupine je otroke povezal, pomagal jim je pri oblikovanju socialnih odnosov in razvijanju prosocialnega vedenja.

KLJUČNE BESEDE: igra, socialni razvoj, ljubljenec skupine, lutka

ABSTRACT

Positive development of social interaction in preschool education is very important for the child's further interaction in society. This thesis introduces several group activities with puppets to reinforce the relationship between the children. They communicate with the puppets much easier and trust them, as they find it as an equal in size and self.

The theoretical part, which is divided into three chapters, focuses on the children's game and the social development of older preschool children from 4 to 6 years old. They undergo comprehensive development, as physical, psychological and socially, through playing. Their games bring them joy, it is an activity, encouraged by inner motivation, while each game includes covert education to prepare the child for the outside world. The third part describes puppets and their use in preschool education. A puppet is an excellent assistant in every group – the child feels equal to the puppet, inducing trust and belief. The teacher can use this method to get close to the child and assist them in overcoming issues, dilemmas and frustrations.

The empirical part introduces activities, which was performed in a kindergarten with various puppetry techniques and a puppet. The activities enabled us to get close to the children and assist them in learning social skills, to improve the group atmosphere and relationships among the children. The results show the children were more relaxed with the puppet, they were more open and communicated easier with the other children and the teacher. The key puppet of the group connected the children, assisted them in defining social relationships and developing prosocial behaviour.

KEY WORDS: play, social development, key puppet of the group, puppet

KAZALO VSEBINE

KAZALO.....	V
UVOD.....	- 1 -
I. TEORETIČNI DEL.....	- 2 -
1. OTROŠKA IGRA OD 4. DO 6. LETA.....	- 2 -
1.1. Opredelitev igre in njen pomen.....	- 2 -
1.2. Vrste iger med 4. in 6. letom.....	- 3 -
1.3. Vloga vzgojitelja v otroški igri	- 5 -
2. SOCIALNI RAZVOJ OTROK OD 4. DO 6. LETA.....	- 6 -
2.1. Pomen socialnega razvoja	- 6 -
2.2. Spodbujanje socialnega razvoja	- 7 -
2.3. Učenje socialnega vedenja	- 8 -
2.4. Osebnostni razvoj.....	- 10 -
3. LUTKA.....	- 11 -
3.1. Lutka ima čarobno moč.....	- 11 -
3.2. Lutkovne tehnike.....	- 11 -
3.3. Lutke v vrtcu	- 13 -
3.4. Lutka in vzgojitelj	- 14 -
II. EMPIRIČNI DEL.....	- 16 -
4. UVOD.....	- 16 -
5. OPREDELITEV PROBLEMA	- 16 -
6. CILJ DIPLOMSKEGA DELA.....	- 17 -
7. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	- 17 -
8. RAZISKOVALNA METODA.....	- 18 -
9. PROJEKT LJUBLJENEC SKUPINE	- 18 -
9.1. Uvod.....	- 18 -
9.2. Ljubljenec skupine	- 19 -
9.3. Tri lutkovne tehnike	- 25 -
9.4. Dramska igra	- 30 -
9.5. Ogled posnetka z otroki.....	- 33 -
9.6. Še ena dramatizacija.....	- 34 -
9.7. Evalvacija in refleksija.....	- 36 -

9.8. Zaključek.....	- 39 -
10. INTERVJU	- 39 -
11. UGOTOVITVE	- 41 -
12. ZAKLJUČEK	- 43 -
VIRI IN LITERATURA.....	- 45 -

KAZALO SLIK

Slika 1: Praznovanje rojstnega dne.....	- 21 -
Slika 2: Pri vseh obrokih.....	- 21 -
Slika 3: Prosta igra.....	- 21 -
Slika 4: Prosta igra	- 21 -
Slika 5: Branje pravljice	- 21 -
Slika 6: Veselo »šraufanje«. Jakec ima super orodje.	- 23 -
Slika 7: Veselo »šraufanje«. Jakec ima super orodje.	- 23 -
Slika 8: Veselo »šraufanje«. Jakec ima super orodje.	- 24 -
Slika 9: Edini sešiti medvedek	- 26 -
Slika 10: Prva igra	- 26 -
Slika 11: Lutke na palici.....	- 27 -
Slika 12: Moja improvizacija	- 28 -
Slika 13: Igra otrok z odpadno embalažo	- 29 -
Slika 14: Prstne lutke.....	- 30 -
Slika 15: Izdelava živalskih ušes.....	- 31 -
Slika 16: Izdelava živalskih ušes	- 31 -
Slika 17: Predstava Pod medvedovim dežnikom	- 32 -
Slika 18: Predstava Pod medvedovim dežnikom	- 32 -
Slika 19: Predstava Pod medvedovim dežnikom	- 32 -
Slika 20: Predstava Pod medvedovim dežnikom	- 32 -
Slika 21: Predstava Pod medvedovim dežnikom	- 32 -
Slika 22: Predstava Pod medvedovim dežnikom	- 32 -
Slika 23: Ogled posnetkov z otroki	- 34 -
Slika 24: Ogled posnetkov z otroki	- 34 -
Slika 25: Ogled posnetkov z otroki	- 34 -
Slika 26: Ogled posnetkov z otroki	- 34 -
Slika 27: Malo bolj sramežljivi	- 35 -
Slika 28: Malo bolj zgovorni	- 35 -

UVOD

Socialni odnosi v predšolskem obdobju so popotnica za nadaljnje socialne interakcije. Zato je pomembno, da so otroci v vrtcu čim večkrat podvrženi raznim socialnim izzivom, ki jih s pomočjo vzgojitelja in lutk tudi premagujejo.

Pri tem velja poudariti, da so otroci v obdobju od 4. do 6. leta že dovolj izoblikovani, da imajo določena stališča o tem, kaj je dobro in kaj narobe, predvsem pa je pomembno to, da imajo že oblikovano tudi sliko o sebi.

Veliko je takih otrok, ki o sebi nimajo sestavljene pozitivne slike ali jim v tej sliki manjkajo določeni koščki in so zato socialno šibkejši. Taki otroci potrebujejo veliko razumevanja in spodbude, ki mu ju da predvsem vzgojitelj.

Vzgojitelj si lahko pri vzpostavljanju socialnih odnosov v vrtcu pomaga tudi z lutko, ki mu služi kot pomočnica, skozi katero se takim otrokom lahko približa in ga poveže z ostalo skupino.

V prvem delu diplomskega dela bom v treh poglavjih predstavila teoretično vsebino. Prvo poglavje bo predstavilo igro otrok, v drugem poglavju se bom osredotočila na socialni razvoj otrok ter v tretjem poglavju predstavila lutko in njeno moč.

V drugem delu bom izvedla in predstavila rezultate projekta Ljubljenec skupine, ki ga bom izvajala pet tednov v skupini otrok, starih od 4 do 6 let.

Moja hipoteza je, da je s pomočjo lutke možno pomagati socialno šibkim otrokom, da se lažje vklopijo v skupino, da bolje funkcionirajo in da se s pomočjo lutke tudi medsebojni odnosi ostalih otrok bistveno izboljšujejo. Pri svojem dosedanem delu z otroki sem velikokrat videla, kako radi posegajo po lutkah, zato, da bi z njimi nekaj sporočili ali pa se jim zaupali.

Ravno zato sem si za diplomsko delo izbrala lutko. Prepričana sem, da lahko z njeno pomočjo pomagam pri razvoju socialno šibkim. Dodatno motivacijo sta mi dala predmet Lutkarstvo, kjer sem dobila ogromno idej in navdihov, kako lutko vpeljati v skupino in kako blagodejno lahko lutka vpliva na otrokov razvoj, ter predavateljica, ki je s svojim nastopom in energijo pokazala, da je od vzgojitelja odvisno, kolikšen vpliv bo lutka imela v skupini. Navdušena sem bila nad močjo in čudeži, ki jih lutka lahko dela z otroki.

I. TEORETIČNI DEL

1. OTROŠKA IGRA OD 4. DO 6. LETA

1.1. Opredelitev igre in njen pomen

Igra je dejavnost, ki jo posameznik izvaja zaradi lastnega zadovoljstva ne glede na njen končni izid. Ni vezana na neposredno zadovoljevanje otrokovih potreb ali na zahteve, ki jih predenj postavlja okolje (Zupančič, 1999, v Marjanovič Umek in Zupančič, 2006).

S to trditvijo se strinjata tudi avtorici Nemeč in Kranjc (2013), ki poudarjata, da je otrokom bolj pomembna sama dejavnost igranja kot cilj, ki bi ga z igro lahko dosegli. Pravita, da otrokom nudi ugodje in zadovoljstvo, tudi kadar se z njo resno zaposlijo.

Čas otroštva je namenjen predvsem učenju otroka, ki mu omogoča uspešno prilagoditev na okolje. V tem procesu ima igra osrednjo vlogo, saj za otroka predstavlja varno okolje, kjer lahko preizkuša različne oblike vedenja in odzivanja, od katerih najuspešnejše prenese v življenje zunaj igre (prav tam). Skozi igro otroci spoznavajo svet odraslih, se ga naučijo sprejemati in obvladovati. Igra jim daje neskončno možnosti kompleksnega učenja za prihodnost. Omogoča jim, da se učijo neodvisnosti in samostojnosti.

Skozi igro otroci izražajo tudi svoje strahove, frustracije in stiske. Igro psihologi uporabljajo za razreševanje le-teh in iskanje vzrokov za njihov nastanek. Skozi igro lahko večkrat ponovimo neprijetne situacije, ki sicer otrokom povzročajo neugodne občutke, vendar jih skozi igro premaguje. Pretvarjanje v igri otroku daje priložnost za izražanje (Nemeč in Kranjc, 2013).

Kuret (1959) pravi, »da se z igro dopolnjujejo nedodelane sposobnosti, ki postanejo enakovredne dodelanim sposobnostim, nagonom« (str. 12). Poleg tega pa igra pri otroku dviga podedovane sposobnosti na višjo stopnjo (primer: otrok, ki še ne hodi s potrebnimi predpripravami z igro, kot so dviganje nog, brcanje, shodi). Otroke k igri žene delovalni (funkcijski) gon, ki ga spremlja delovalno (funkcijsko) ugodje (prav tam).

Opredelitev iger je toliko, kolikor je avtorjev, vendar so si vsi enotnega mnenja, da je igra nekaj, kar je samo sebi namen, da se skozi igro otrok razvija in sprošča in da mora imeti

pravico do igre vsak otrok. Dejstvo je, da je igra za otroka vedno poučna, ker otroci skozi igro zadovoljujejo svoje potrebe. Igra otroke sili k raziskovanju in aktivni participaciji, kar je za otroka pogoj, da se normalno razvija tako psihično kot tudi fizično. Križ (2002) tako poudarja, da igra in igrače otroka tudi vzgajajo, saj ga navajajo na opravila, ki jih bo počel, ko bo odrasel.

1.2. Vrste iger med 4. in 6. letom

Igra štiri- do šestletnih otrok traja dlje časa v približno enako velikih skupinah. Pri petletnikih te skupine obsegajo dva do pet vrstnikov. Sodelovanje v skupini je večje, oblikujejo pa se tudi trdnejša prijateljstva. Igra še vedno ni stalna niti kompleksno sodelovalna. Tudi njena sestava se lahko menja, posebno pri dlje trajajoči igri se lahko zgodi, da otroci med igro večkrat nemoteno odidejo in se vrnejo. V tem obdobju lahko opazimo različne položaje otrok pri sodelovalnih igrah. Eni so tisti, ki vodijo, drugi so tisti, ki so vodeni. Voditelji se delijo med tiste, ki vodijo z navihano diplomacijo, in tiste, ki uveljavljajo svojo moč nad drugimi. Opozoriti pa velja še na dve skupini otrok. Eno so tako imenovani prikladači, to so otroci, ki pri igri vneto sodelujejo tako, da kaj dopolnijo, prinesejo, strežejo pri igri, vodilna skupina jih bolj prenaša, tolerira, kot pa z njimi pomembneje sodeluje. Druga skupina pa so otroci, ki so zavrženi s strani ostalih otrok, bodisi zaradi premalo igralskih izkušenj, spretnosti in idej ali pa zaradi težko sprejemljivega obnašanja (Žlebnik, 1975).

V tem obdobju zaživita predvsem skupna in ustvarjalna igra. (prav tam).

O vrstah iger obstaja veliko različnih delitev, pri nas je najbolj znano izdelal Ivan Tolčič, raziskovalci pa so kasneje dodali še druge oblike. V obdobju od 4. do 6. leta pri igrah otrok zasledimo naslednje oblike:

Funkcijska igra. Tu predvsem mislimo na igro prerivanja, ki je posebna oblika funkcijske igre. Sem sodijo lovljenja, kotaljenja, prerivanja in igrivo pretepanje. Kljub temu da včasih delujejo agresivno, se otroci v njih smejejo in izražajo pozitivna čustva. Te oblike funkcijske igre se igrajo predvsem z otroki, s katerimi se tudi sicer družijo in dobro razumejo. Po koncu igre se razidejo kot prijatelji (Nemec in Krajnc, 2013).

U. Fekonja (2004) se s to opredelitvijo strinja in še dodaja, da so v teh letih otroci pri funkcijski igri bolj spretni, saj so njihovi grobi gibi toliko razviti, da otrokom omogočajo vedno bolj usklajeno tekanje, skakanje, metanje in lovljenje. Otroci postajajo vedno hitrejši,

njihovi gibi so vedno bolj usklajeni, kar jim omogoča vključevanje v igre, ki zahtevajo več natančnosti.

Ta oblika igre pa postavlja tudi osnovo za jezikovno artikulacijo s tem, ko otrok ponavlja in posnema glasove (Smilansky, 1968, v Marjanovič Umek in Kavčič, 2005).

Dojemalne igre. Tolčič (1961, v Marjanovič Umek in Kavčič, 2005) opisuje dojemalno igro kot poslušanje, opazovanje, branje in posnemanje. Sem spadajo različne simbolne dejavnosti, kot je igra vlog. V vrtcu opazimo, da se otroci, stari od štiri do šest let, veliko pretvarjajo, da berejo, vozijo avto, posnemajo z glasom različne zvoke, se igrajo zdravnike, starše, vzgojitelje in podobno (Nemec in Krajnc, 2013).

Povečanje pogostosti dojemalne igre v tem starostnem obdobju je vezano predvsem na razvoj otrokovega mišljenja, saj sta njegova sposobnost razumevanja odnosov in večja govorna kompetentnost vse bolj razviti. Toliko stari otroci so sposobni slediti navodilom, dajati navodila, slediti vprašanjem in nanje odgovarjati (Fekonja, 2004).

Simbolna igra. Lahko jo imenujemo tudi domišljajska igra. Najbolj tipična je za otroke od dveh do šestih let. Spreminja se predvsem s spremembami v razvoju mišljenja otrok. Otroci, ki se jezikovno hitreje razvijajo, uporabljajo več simbolne igre kot tisti, ki so jezikovno šibkejši (Nemec in Krajnc, 2013).

»V tej starosti narašča tudi pogostnost višjih razvojnih ravni simbolne igre. Predvsem igra vlog in sociodramska igra« (Fekonja, 2004, str. 384). Med igro vlog in sociodramsko igro otroka je razlika v tem, da igra vlog predstavlja dejavnost, v kateri otrok prevzema določeno vlogo, se pretvarja, da je nekdo drug, posnema vedenje in govor posnemane osebe. Uporablja lahko resnične ali namišljene predmete. Sociodramska igra pa vključuje sodelovanje vsaj dveh otrok, ki sta med seboj v interakciji. Vsak igra svojo vlogo s pomočjo govora in različnih dejanj (prav tam).

Konstruktivska igra. Pri tej igri si otrok določene stvari že lahko zamišlja in predstavlja. Za svoje izdelke uporablja različne materiale. Pri tej vrsti igre so zelo pomembni koordinacija oko – roka, natančnost, vztrajnost, ustvarjalnost in razumevanje odnosov v prostoru. Štiriletnik v vrtcu skoraj polovico svojega prostega časa nameni tej vrsti igre. Pri starejših otrocih je značilno, da že vnaprej povejo, kaj bodo zgradili (Nemec in Krajnc, 2013).

Vzporedno z otrokovim razvojem oziroma starostjo se pojavi bistvena sprememba, ki se kaže v načrtovanju, ki je povezano z nameni in cilji otrokove igre (Marjanovič Umek in Kavčič, 2005).

Igre s pravili. Najpomembnejše pri tovrstnih igrah je, da otrok razume pravila, jih sprejme in se jim podredi. Pogostejše so proti koncu predšolskega obdobja in naprej skozi osnovnošolsko obdobje do odraslosti. Otroci se srečujejo z močnimi čustvi, kot sta tekmovalnost in sodelovanje. Naučijo se sprejemati poraze. Te izkušnje so pomembne za otrokov čustveni in socialni razvoj (Nemec in Krnjc, 2013).

Otrok tudi sam sodeluje pri izdelovanju novih tovrstnih iger (Duran, 1995, v Fekonja, 2004).

Otroci se v tem obdobju vključujejo v vse socialne oblike igre. Samostojna igra je vse redkejša. Vključitev v igro s svojimi vrstniki otroku omogočata tudi opazovalna in vzporedna igra. Konstrukcijska simbolna igra postaja vse bolj socialna, predvsem simbolna igra po mnenju številnih avtorjev spodbuja socialne interakcije in sklepanje prijateljstev v tem obdobju. Sociodramska igra otrokom omogoča reševanje konfliktov, dogovarjanje, pogajanje in spodbujanje otrokove zmožnosti empatije. Vpliva na sociokognitivni razvoj otrok (Fekonja, 2004).

Igra s pravili pa v tem obdobju spodbuja k sodelovalnim in tekmovalnim vedenjem med vrstniki. Pojavita se socialno povezovanje in socialno razlikovanje. Vse to vpliva na uravnavanje socialnih odnosov v vrtcu, kjer so otroci v vsakodnevni interakciji (prav tam).

1.3. Vloga vzgojitelja v otroški igri

Da je pri igri potrebna prisotnost vzgojitelja, zasledimo že pri Kuretu. Trdil je, da je treba ločiti posredno in neposredno vodenje otroške igre. Kot posredno vodenje razumemo to, da vzgojitelj pripravi pogoje za igro – pripomočke, čas in kraj. Neposredno vodenje igre pa razumemo kot to, da vzgojitelj ne krši svobode v igri in ne podpira otrokove lenobe, ampak da spodbuja razvoj njegovih sposobnosti, ki spijo v njem (Kuret, 1959).

H. Korošec in V. Geršak (2011) poudarjata dejstvo, da je vloga vzgojitelja ta, da otroke spodbuja in nikakor ne, da jih diktira. Pomembno je, da jim omogoči, da spoznavajo različne elemente igre in plesa z vsemi čutili, ob tem pa jim mora pustiti svobodo, da lahko preizkušajo svoje okolje. Pravita (prav tam), da je »vzgojitelj organizator situacij, materialov, predmetov in kreativnih spodbud, s katerimi pomembno vpliva na razvoj igre in na dvig otroške igre na višjo raven« (str. 6).

Vzgojitelj ima kot partner velik pomen v igri, tudi v drugem starostnem obdobju. V interakciji z odraslimi se otrok hitreje razvija, napreduje in dojema svet okrog sebe. Vzgojitelj otroku

predstavlja območje bližnjega razvoja, saj ga dojema kot bolj kompetentnega partnerja, od katerega se uči. Gre v bistvu za spodbujanje razvoja otroka. Ob vzgojiteljevi prisotnosti pri igri otrok se otroci igrajo dlje, dlje časa tudi vztrajajo pri igri, prav tako se tudi močneje povežejo z vzgojiteljem. Zato je dobro, da se vzgojitelj z otroki čim več igra, jim ponuja pester izzive in jih vodi do napredka. Vzgojitelj otrokom predstavlja miselno razvitejšega partnerja, ki igro spodbuja in ohranja na višji ravni, kot jo je zmožen doseči otrok sam (Zupančič, 1999, v Marjanovič Umek in Zupančič, 2005).

U. Fekonja (2004) se s to opredelitvijo strinja in dodaja, da je vloga vzgojitelja tudi uporaba različnih strategij, ki podpirajo otrokova prizadevanja v igri z vrstniki in v različnih oblikah posredne podpore pri igri otrok.

Vendar ima vzgojitelj pri igri tudi vlogo mediatorja. Velikokrat se otroci pri igri skregajo. Vloga vzgojitelja v takem primeru je, da spodbuja otroke, da opišejo težavo, s katero se soočajo in jim da dovolj časa, da poiščejo sami rešitve za svoje težave. Kajti otroci potrebujejo čas, da se odločijo, kaj bodo naredili. Vzgojitelj bi s tem, ko bi ponudil učinkovito rešitev, otrokom odvzel priložnost za učenje in zadovoljstvo ob uresničevanju svojih rešitev. Pomembno pa je tudi, da vzgojitelj pomaga razočaranim otrokom tako, da lahko izpeljejo svoje namene (Satir, 1988, v Hohmann in Weikart, 2005).

2. SOCIALNI RAZVOJ OTROK OD 4. DO 6. LETA

2.1. Pomen socialnega razvoja

To obdobje je obdobje razmeroma hitre socializacije otrok. Otroci se hitro prilagajajo drug drugemu, sodelujejo pri igri in delu ter se ob tem pripravljajo na resnejše šolsko življenje. Zaradi razvijajoče se samostojnosti, samozavesti in socialnih čustev se otroci lažje nagibajo k živahnemu socialnemu kontekstu. V tem obdobju že narašča zanimanje za vrstnike in upada zanimanje za odrasle, vendar je to prehodnega značaja (Žlebničnik, 1975).

Otroci v tem obdobju razvijejo nove oblike socialnih interakcij in socialnih kompetenc, predvsem sposobnosti komuniciranja, recipročnosti, skupnega reševanja težav in empatije (Marjanovč Umek in Zupančič, 2004). Socialni razvoj se kaže v razvoju otrokovega socialnega čustvovanja, v empatiji do drugih in razumevanju občutij drugih. Sočutje mu

vzbuja tudi gledanje slik in branje pravljic. Sposobnost empatije se pri otrocih razvije različno hitro (Žlebničnik, 1975).

Bolj priljubljeni so v skupini otroci, ki so socialno bolj kompetentni, otroci, ki kažejo na pomanjkljiv nadzor jaza, pa so med vrstniki bolj nepriljubljeni (Zupančič in drugi, 2001 v Marjanovič Umek in Zupančič, 2004).

Iz zgoraj naštetega je pomembno, da tudi v vrtcu skrbimo za otrokov socialni razvoj, da mu omogočamo čim več interakcij z vrstniki in načrtujemo dejavnosti, kjer se bodo otroci med seboj spodbujali, sprejemali in oblikovali socialne kompetence, ki jim bodo omogočile, da jih drugi otroci ne bodo zavračali, ampak da jih bodo sprejemali. Otroci, ki so med svojimi vrstniki sprejeti, imajo tudi boljše samopodobo in so samozavestnejši.

2.2. Spodbujanje socialnega razvoja

Otroci svoje znanje na področju socialnega razvoja konstruirajo z aktivnim učenjem in na ta način razvijajo sposobnost razmišljanja in sklepanja, pa tudi sposobnost razumevanja samih sebe in povezovanja z drugimi (Hohmann in Weikart, 2005).

N. Newcomb (1996, v Batistič Zorec, 2003) navaja več raziskav, ki dokazujejo, da vrtec pozitivno vpliva na socialni razvoj otrok. Vrtec je okolje, kjer je otrok v vsakodnevni interakciji z drugimi otroki in vzgojiteljicami. Vzgojiteljice naj bi imele strokovno znanje o tem, kako spodbujati socialni razvoj otroka. Zavedajo se, da imajo otroci, ki se neprimerno vedejo, notranji konflikt s samim seboj.

T. Humphreys (2002) opozarja, da se izvor težav pri vsakem otroku razlikuje, zato je za odpravo notranjega konflikta pri otroku odločilno, da vzgojitelj za vsakega otroka posebej ugotovi vzrok za neprimerno vedenje.

Zato imajo otroci v vrtcu več možnosti skozi igro vlog, lutke in socialne igre razvijati socialno vedenje.

Otroci, ki obiskujejo vrtec, kažejo večjo socialnost od otrok, ki so doma. Ti otroci so tudi bolj empatični, neodvisni, ker razpolagajo z veliko širino socialnih dejavnosti v obnašanju do ostalih otrok. Vrtec spodbudno vpliva na njihovo socialno življenje (Žlebničnik, 1975).

Otroške skupine so v predšolski dobi še labilne. Predvsem gre za to, da je otrok del skupine, ki jih vežejo naključni in trenutni istovrstni interesi. Bolj, ko se otrok približuje vstopu v šolo,

manj je njegovo združevanje slučajno in bolj otroke družijo smotrna, urejena zaposlitev, kot so risanje, učenje pesmic, skupne igre, druženja in podobno. Vedno bolj prihajajo v ospredje lastnosti in kakovosti posameznega otroka. (prav tam)

V vrtcu se razvijejo posebni medsebojni odnosi. Izstopajo pa gospodovalni otroci. Središče skupine so navadno dinamični otroci, ki so zgovorni, aktivni in izžarevajo veliko energije. Omeniti je treba še priljubljenost in nepriljubljenost. Priljubljeni otroci gredo vstric s skupino, medtem ko se nepriljubljeni otroci vrtijo v začaranem krogu izsiljevanja in zavračanja (prav tam).

Ravno zato se lahko v vrtcu pod vplivom strokovnih delavcev oblikujejo drugačni pogledi otrok, ki potrebujejo pomoč pri vzpostavljanju socialnih interakcij. Tukaj ima vzgojitelj pomembno vlogo in lahko takemu otroku pomaga, da bo sprejet in da se bo sam v skupini dobro počutil.

2.3. Učenje socialnega vedenja

Oblikovanje socialnih odnosov zahteva določeno mero socialne inteligentnosti, ki vključuje zavedanje sebe in drugih, sposobnost interakcije in komunikacije z drugimi ter določeno razumevanje njihovih mišljenjskih stanj. Prvi pogoj za socialne interakcije je možnost otroka, da loči svoje misli in občutke od drugih otrok. Otroku omogoča, da se vživi v občutke drugih, prav tako pa mu omogoča, da lahko deli svoje občutke z drugimi, s čimer nastajajo temelji prijateljstva (Warden in Christie, 2001).

Tudi socialna skupina, v kateri je otrok, pomembno vpliva na otrokov socialni razvoj. V takem okolju se otroci začnejo zavedati svojih in tujih mnenj. Včasih so ta mnenja negativna, zato je treba otroke učiti medsebojnega prilagajanja, življenja v družbi, da bo živel kot enakovreden član družbenega okolja in ga bo tudi sooblikoval (Žlebnik, 1975).

Druženje, pretvarjanje in ohranjanje skupnih skrivnosti so oblike socialnega vedenja. Pet- in šestletniki uživajo v odgovornosti, ki jo prinaša skrivnost. Vendar moramo biti zelo pozorni, saj otroci težko ločijo dobro in slabo skrivnost, moralno in nemoralno dejanje (Warden in Christie, 2001). In kako lahko otroke učimo socialnega vedenja?

2.3.1. Empatija in prevzemanje vlog

Empatija pomeni zmožnost vživeti se v občutja nekoga drugega. Lahko povzroči tudi nesebično skrb za žrtev in zavestno željo pomagati – torej razvija prosocialno vedenje. Ugotovitve kažejo, da se raven empatičnega odzivanja pri otrocih v starosti od dveh do sedmih let razvija skladno z njihovo zmožnostjo dojemanja čustvenega sveta drugih (Warden in Christie, 2001).

Otroci od 4. do 6. leta se še ne zavedajo različnih perspektiv, ampak samo svoje. Meni, da obstaja samo njegov vidik in predvideva, da ga tudi njegova okolica sprejema v celoti. Vendar izražanje empatije ni odvisno le od starosti otroka, ampak tudi od preteklih socializacijskih izkušenj ali soočanj s situacijami, ki zahtevajo to sposobnost (prav tam).

2.3.2. Spretnosti komuniciranja

Osnova človekovega socialnega vedenja je sposobnost komunicirati. Socialne interakcije in medsebojni odnosi so v veliki meri odvisni od jezikovnih in sporočanjskih sposobnosti. Otroci pa imajo tu nemalo težav. Usvojiti morajo pravila jezikovnega sistema, primerno besedišče, obvladati morajo pogovorni jezik in še veliko drugega. V vrtcu poteka vsakodnevno veliko pogovorov med več posamezniki. Sodelovanje v takšnih pogovorih zahteva spretnosti, kot so: začenjanje pogovora, nadaljevanje pogovora, spodbujanje pogovora in zaključevanje pogovora. Otrok mora vse te spretnosti poznati, saj uspešno komuniciranje zahteva recipročna pogajanja, spoštljivo iskanje in podajanje informacij. Da se otroci naučijo medsebojne komunikacije, potrebujejo veliko vaje (Warden in Christie, 2001).

2.3.3. Otroška prijateljstva

Empatija in spretnosti komunikacije predstavljajo pomemben model uspešne socialne interakcije otrok, vendar sklepanje prijateljstev vključuje nekaj več – zaupanje, povezanost, pravila, pridobitev. Otrok pridobi boljšo samopodobo. Prijateljstva otrokom nudijo priložnosti za socialno primerjavo, možnosti za odkrivanje in vrednotenje sebe. Otrok z odkrivanjem samega sebe prispeva k socializaciji, ki mu pomaga širiti obzorja realnosti. Razvijanje prijateljev je zelo pomembno, otroci z večjo priljubljenostjo pridobivajo prosocialno vedenje (prav tam).

V zgodnjih letih otroci označujejo za prijatelje tiste, ki živijo blizu, se z njimi igrajo, jim pomagajo. Pri izbiranju prijateljev torej prevladujeta socialni status in prijateljeva priljubljenost (prav tam).

Otroci se vedejo drugače, ko so s prijatelji ali, ko so z drugimi otroki. Sodelovanje s prijatelji je bolj pozitivno in prosocialno, vendar se tudi več prepirajo in pretepajo (Fabes, Eisenberg, Smith in Murphy, 1996, v Papalia, Olds, Feldman, 2003). Pri reševanju konfliktov uporabljajo mehkejšje pristope, poskušajo preseči razlike, ki so vodile do konflikta v obojestransko zadovoljstvo. Skupaj ostajajo tudi fizično ter nadaljujejo s pogajanjem in druženjem (Marjanovič Umek in Zupančič, 2004).

2.3.4. Razvoj moralnega presojanja in prosocialnega vedenja

Moralnih pravil se otrok uči s pridobivanjem konkretnih izkušenj o tem, kaj je prav in kaj ne, kaj je dobro in kaj narobe v okolju, v katerem živi. Veliko vlogo pri tem imajo vzgojne tehnike, ki načrtno in sistematično usmerjajo otrokovo vedenje (Marjanovič Umek in Zupančič, 2004).

Razvoj prosocialnega vedenja podkrepljujemo s pohvalo, nasmehom, pozornostjo in podobno, kot negativne posledice nesprejemljivega vedenja pa s kaznijo, osamitvijo, odtegnitvijo pozornosti ali naklonjenosti (prav tam).

Po mnenju avtoric imajo vzori najmočnejši vpliv na otrokovo prosocialno vedenje v tem obdobju. Otrok oblikuje in usvaja pravila vedenja in dojema, v katerih okoliščinah jih je treba uporabiti (prav tam).

2.4. Osebnostni razvoj

V tem obdobju otrokova zavest o sebi vedno bolj narašča. Otrok se zaveda drugih in sebe, sebe zlasti v svojem čustvenem in socialnem razvoju in učenju. Otrokovo osebno spoznanje v njem oblikuje oceno o samem sebi (Žlebnič, 1975). Tudi tukaj lahko vzgojitelji naredijo veliko za otroka, ki o sebi nima ravno dobrega mnenja. Posebno otroci pred vstopom v šolo padejo v neko obdobje krize, ko so bolj razdražljivi, uporni, prepirljivi. V njih je nekakšno nasprotje med toplo nežnostjo in hladnim odnosom (prav tam). Vzgojitelj lahko te odzive omili s spodbujanjem prosocialnega vedenja, z igro, z lutkami, ki so v vrtcu vedno dobrodošle.

3. LUTKA

3.1. Lutka ima čarobno moč

Lutka je nekaj, kar ni živo, vendar to lahko postane v rokah človeka. Lutka je lahko praktično vsak predmet iz katerega koli materiala, pravil praktično ni (Engler in Fijan, 1996).

Lutka ima resnično čarobno moč. Upa si tekmovati, se primerjati, vključevati v pogovore in igro. Posebno moč ima pri neverbalni komunikaciji (Majaron in Korošec, 2006). To je izrednega pomena pri otrocih, ki so verbalno slabše razviti, saj jim omogoča, da svoja čustva izrazijo na neverbalni način, ki nam včasih pove veliko več od besed.

Lutka je otrokov posrednik, pomočnik, ščit, zato je pomembno, da jo lahko naredi vsak otrok. Ob tem utrjuje svojo motoriko, izkaže ustvarjalne potenciale, skozi svojo lutko ustvarja komunikacijo in razrešuje svoje težave. Zavedanje, da otrok lahko sam izdelava lutko, pri otroku krepi pozitivno samopodobo, simbolno mišljenje in motivacijo (prav tam).

3.2. Lutkovne tehnike

Lutke, ki jih uporabljamo pri igri in komunikaciji v vrtcu, so različne, najpogosteje se odločamo za enostavne. Izdelamo jih lahko iz različnih materialov, imajo pa lahko tudi različno obliko. Poleg ročnih spretnosti je oblika zelo pomembna, saj je eden od elementov, ki določajo značaj lutke. Pozorni pa moramo biti tudi pri izbiri barve, saj tudi ta nosi neko sporočilo (Majaron, 2000).

Prstne lutke. Prstne lutke so zelo zanimive že najmlajšim otrokom. Lahko jih izdelamo sami iz različnih materialov, lahko pa s flomastrom samo porišemo prste in že imamo lutko, ki jo lahko animiramo. Prstne lutke so enostavne, lahko se pogovarjajo, plešejo, igrajo ... Za paravan pri prstnih lutkah uporabimo škatlo za čevlje, da se pozornost gledalcev ne porazgubi v prevelikem prostoru.

Ročne lutke. Posebnost ročnih lutk je, da najbolj izstopa glava lutke. Ročna lutka lahko prime rekvizite, ki so seveda veliki sorazmerno z velikostjo lutke. Koordinacija s tremi prsti je težka, zato je ta lutkovna tehnika bolj primerna za otroke v drugem starostnem obdobju.

Prstne in ročne lutke spadajo med enostavnejše, njihov cilj pa je obvladati motoriko in premakniti os ega iz telesa v točno specifični del. Vzpostavljajo pa tudi neposreden dotik, ki je pomemben komunikacijski znak, ki pa otrokom predstavlja velikokrat strah ali sram. Skozi lutko pa ta dotik postane spontani del zaznave, ki razvije občutljivost, dojemljivost in občutek za gibalno sporočanje (Majaron, 2000).

Lutke na palici. Po navadi so lutke na palici narejene iz tršega kartona ali kakšnega podobnega materiala. Lahko jih izdelamo v 2D- ali 3D-tehniki, ki je bolj priporočljiva. Če naredimo lutko plosko, moramo poslikati obe strani, da je lahko palica vedno obrnjena proti občinstvu, prav tako pa igralec gleda lutko. Lahko pa upodobimo na lutki dva različna obraza.

Telesne lutke. Zelo so zanimive otrokom, ki so starejši, saj se v skupinah lahko prerišejo na papir, se izrežejo in svoje obrise poljubno dodelajo. Take lutke lahko v naravni velikosti nato uporabijo pri rajanju, poplesavanju in podobnem umetnostnem izražanju.

Lutke črke, števila. Tudi tovrstne lutke so bolj primerne za starejše otroke, saj je animacija težja. Pomembno pri tovrstni tehniki je, da smo pozorni na to, da se roke čim manj vidijo. Za mlajše otroke so primerne črke in številke iz pene ali sestavljanke.

Marioneta. Marioneta je kraljica med lutkami. Je najtežja za izdelavo in najzahtevnejša za animacijo. Vodimo jo s pomočjo nitk, ki jih upravljamo od zgoraj navzdol. Tukaj je zelo pomembna koordinacija rok, saj moramo uporabljati obe roki, da marioneta oživi. Marioneta ne more držati rekvizitov, lahko pa premika celotno telo, pleše, hodi in še kaj. Otrokom nudi neizmerne možnosti gibanja, koordinacijo celega telesa in spoznavanje svojega težišča.

Senčno gledališče. Za otroke zelo zanimiva tehnika, ki jo lahko uporabljamo na več različnih načinov. Lahko se igramo s črno-belimi sencami ali pisanimi, za paravanom lahko uporabljamo lutke ali svoje telo. Z rokami lahko izdelamo iz senc zanimive oblike živali ali kar cele zgodbe. Otroci se lahko igrajo različne socialne igre, tako da ugibajo, kdo se skriva na drugi strani. Pomemben pri senčnem gledališču je občutek za prostor, saj nam soj luči lutke pomanjša ali poveča, če jih približamo ali oddaljujemo od izvora svetlobe. Je zelo raznolika tehnika, ki nam ponuja širok izbor uprizoritev.

Gledališče predmetov. Tudi predmeti lahko oživijo in povejo svojo zgodbo. Predmete lahko dodelamo ali pa jih uporabimo z naravnim videzom. Pomembno je, da se znamo vživeti v predmet, ki ga animiramo. Gre za zanimivo tehniko, primerno za malo starejše otroke.

Omeniti moramo še prepoznavni glas lutke, artikuliran ali neartikuliran. Otrok sprejema neverbalno komunikacijo kot del svoje izkušnje, postopoma pa začne graditi in bogatiti svoje govorno izražanje, ko lutka z odpiranjem ust posnema in poudarja otrokovo izgovarjavo (Majaron, 2000).

Lutka zna peti, si izmišljati besede in izraze za neznane dogodke, zna povedati zgodbo, pesem, zna govoriti v narečju in žargonu. Lutka je radovedna, rada sprašuje in je otroku v pomoč. Pomaga mu, ko je treba pospraviti, skočiti, ko ga je strah, oditi k zdravniku in podobno. Lutka lahko poseblja čas, dneve, mesece in še veliko drugih stvari, ki jih vzgojitelj na ustvarjalen način posreduje otrokom, oni pa to prevajajo v lutkovno-gledališki dogodek (prav tam).

3.3. Lutke v vrtcu

Avtorica Coffou (2004) pravi, da lutka v vrtcu ne sme prevladovati, z njo ne smemo pretiravati. Pravi, da lahko lutko uporabimo kot terapevtsko sredstvo, in sicer kot medij razbijanja psiholoških ovir. Lutko pa lahko uporabimo tudi kot vzgojno-didaktično sredstvo pri vsakodnevnih dejavnostih v skupini. Avtorica prav tako vidi pomemben prispevek lutke pri razvijanju ustvarjalnosti.

Z njo se strinja tudi Bastašić (1988), ki pravi, da ima vrtec zelo pomembno nalogo, da pomaga otroku do zdrave in samostojne osebnosti. Ker se v vrtcu velikokrat srečamo z raznoraznimi travmami otrok, strahovi in drugimi ovirami, si lahko pri premagovanju le-teh pomagamo z lutko.

Cvetko (2010) opozarja, da z vključevanjem lutk v otrokovo aktivno in domišljjsko igro omogočamo, da z izmenjavanjem izkušenj in približevanjem kulturnega okvirja dozori, raste in podoživi izkušnje, ki mu pomagajo na poti k samostojnosti in enkratnosti.

Debouny (2004, v Majaron in Kroflin, 2004) je mnenja, da bi lutke morale biti prisotne skozi celotno izobraževalno pot otroka. Pravi, da pravilna uporaba lutk otrokom omogoča, da se naučijo novih stvari s pomočjo privlačnejših metod.

S to trditvijo se strinja H. Korošec (2006a), ki zagovarja ustvarjalno lutkovno dejavnost kot uspešno metodo učenja in poučevanja na vseh področjih kurikula. Lutke otrokom nudijo široke možnosti za doseg vzgojno-izobraževalnih ciljev. S tem, ko ustvarjajo lutko, oblikujejo zgodbo in scenarij, se dogovarjajo, odločajo, rešujejo težave, otroci sodelujejo v

procesu in postopoma stopajo proti cilju. Lutka pomembno vpliva na razvoj domišljije, razločevanje med realnostjo in fantazijo, oblikovanje pozitivne samopodobe in krepitev samozavesti, oblikovanje socialnih veščin, izražanje čustev na sprejemljiv način, razvoj empatije, govorni razvoj, spodbujanje ustvarjalnosti in intelektualni vidik.

Tu pa velja poudariti, da ni dovolj, da se vzgojitelj zaveda, da se ob ustvarjanju z lutkami otroci dobro počutijo, ampak da so pomembni cilji, zaradi katerih si pri svojem delu pomaga z lutkami. Ti cilji so lahko zelo različni, poustvarjanje zgodb, ustvarjanje novih zgodb, razlaganje vsebine iz različnih kurikularnih in socialnih področij, dati otrokom možnost spregovoriti svoja čustva skozi lutko, socialne interakcije ... Ciljev med seboj ne moremo ločiti, saj tako vedno vplivamo na otrokov kognitivni, socialni in čustveni razvoj (prav tam).

Metode dela, ki jih lahko uporabimo pri vsakodnevem delu v skupini, so različne lutkovne dejavnosti: spontana igra z lutko, priprava prizorov z lutko, pripovedovanje z lutko, pogovarjanje skozi lutko, učenje in poučevanje z lutko in izdelava lutke (prav tam).

Z lutko lahko rešujemo vse težave, vezane na učni cilj. Vzgojitelj otrokom pusti ustvarjalno svobodo tako, da otroci sami dodajo svoje like, so ustvarjalni pri oblikovanju lutk in scene (Korošec, 2006b).

Z ustvarjanjem lutk lahko otroci izdelajo tudi vidno podobo pojmov, za katere včasih dvomimo, da jih razumejo. Sem spadajo tabu teme in pojmi, kot so smrt, strah, žalost, rojstvo, lenoba, marljivost, noč, dan ... (prav tam).

3.4. Lutka in vzgojitelj

Otrok se z lutko sreča že zelo zgodaj. Vzgojitelji jo radi uporabljajo kot pomočnico pri vzpostavljanju reda, dnevne rutine in pozitivnih medsebojnih odnosov v skupini. Lutka v vrtcu postane glavna avtoriteta. Otrok ji zaupa svoje težave, skozi njo se izraža in ureja nesporazume. Vzgojiteljeva lutka spodbudi otroke k lastni ustvarjalnosti in na tak način tudi h krepitvi pozitivne samopodobe otroka. Vzgojitelji otroke usmerjajo k ustvarjalni igri z lutkovnimi elementi in animacijo igrač. Ob ustvarjanju in oživljanju lutk otroci krepijo komunikacijo (Majaron, 2002a).

Lutka omogoča vzgojitelju, da prevzame vodenje skupine vsaj za kratek čas, vzgojitelj pa igra stransko vlogo. V takih primerih lahko vzgojitelj začuti spontanost otroka, ki lutki

brezpogojno zaupa, saj lutka gleda na svet drugače, otrokom pomaga preseči egoizem in samozadostnost (Majaron, 2002b).

Plašen otrok si bo upal komunicirati skozi lutko, saj ni neposredno izpostavljen v komunikaciji, lutka deluje kot njegov ščit. Egocentričen otrok pa bo moral podrediti svoj ego lutki, če bo želel vzpostaviti svoj odnos z drugimi skozi lutko (Korošec, 2006b).

Prednosti, ki jih metoda dela z lutkami prinese vzgojitelju, je veliko (Korošec, 2006a):

Vzgojitelju omogoča lažje razumevanje otroka in njegovega vedenja. Skozi lutko otroci sporočajo svoje misli, želje, informacije o družinskih zadevah, svoje strahove in želje. To vzgojitelju omogoča lažje spoznavanje in razumevanje otroka, kar posledično olajša in spodbudi otrokov razvoj in samopodobo.

Otroci doživljajo vzgojitelja v drugi luči. Namesto avtoritete, ki jo predstavlja v skupini, bo vzgojitelj postal nekdo, ki v skupino prinaša sproščenost, veselje in igro. Na ta način se izboljšujejo tudi medsebojni odnosi v skupini.

Poveča se vzgojiteljeva ustvarjalnost. Večkrat, ko vzgojitelj uporabi pri svojem delu lutko, bolj se razvija tudi na svojem profesionalnem področju, odkriva svoje skrite talente umetnika, oblikovalca in ustvarjalca predstav.

Igra z lutko nudi alternativne izkušnje učenja. Lutko z lahkoto vključimo na vsa področja otrokovega razvoja – kognitivni, socialni, čustveni in fizični vidik. Ob enem dosežemo tudi zadovoljstvo, ki ga prinaša igra z lutko. Otrok se skozi igro bolj sproščeno uči, če mora odgovarjati lutki in ne neposredno vzgojitelju.

Zabavno, prijetno vzdušje. Glede na težavnost učenja je bistvenega pomena sproščeno vzdušje v skupini. Čustvena plat otrokovega razvoja je enako pomembna. Igra pod vodstvom senzibilnega učitelja pripelje otroka do kurikularnih ciljev sproščeno in z željo po ustvarjanju.

II. EMPIRIČNI DEL

4. UVOD

Za potrebe empiričnega dela diplomskega dela sem izvedla projekt Ljubljenec skupine v vrtcu, in sicer v skupini drugega starostnega obdobja. Osredotočila sem se na socialne odnose v skupini, ki niso ravno najboljši in na to, kako lahko vplivamo na njihovo izboljšanje z lutko. Izvedla sem nekaj lutkovnih tehnik, predvsem pa sem problem obravnavala celostno in s pomočjo ljubljenca skupine poskusila premakniti meje mogočega, vplivati na njihov socialni, kognitivni in moralni razvoj ter ga premakniti na višjo raven. Poskusila sem preseči egocentričnost otrok, ki imajo težave s socialnimi interakcijami in spodbuditi otroke k verbalnemu izražanju svojih čustev, predvsem pa k dogovarjanju in pogajanju ter medsebojnemu sodelovanju.

5. OPREDELITEV PROBLEMA

Socialni odnosi, ki jih otroci oblikujejo z vrstniki in odraslimi, so nadvse pomembni, ker na takšen način oblikujejo tudi svoje razumevanje socialnega sveta. Če bodo pri tem imeli pozitivne izkušnje in uspešno znali reševati vsakodnevne frustracije, si bodo oblikovali pozitivno podobo sveta, v primeru negativnih dnevniških interakcij pa bo njihova podoba sveta negativna. Odnosi, ki jim omogočajo doživljanje temeljnih človeških odnosov, jim omogočajo tudi oblikovanje pozitivne samopodobe (Hohmann in Weikart, 2005).

Socialni razvoj starejših predšolskih otrok od 4. do 6. leta je nekakšen preskok. V tem obdobju je samonadzor otrok bolj razvit, njihov besedni zaklad narašča, zato lažje izražajo svoja čustva in frustracije. Znajo počakati na tisto, kar želijo, in zanje je značilno, da agresije ne izražajo več z udarci, ampak z besedami. Vseeno pa obstajajo individualne razlike (Papalia, Wendkos Olds in Duskin Feldman, 2003). V skupini, v kateri sem izvajala projekt Ljubljenec skupine, je toliko različnih otrok, ki izstopajo – od dečka z avtizmom, brata, ki sta razvila svoj govor in se izolirala od drugih otrok, do otrok, ki so na govornem področju zelo šibki, in otroka, ki je zelo zaprt in odsoten. Zato sem želela ugotoviti, ali lahko vplivam na njihov socialni razvoj s pomočjo lutke in jim pomagam, da se lažje vključijo med vrstnike.

Majaron (2000) pravi, da otrok lažje vzpostavi kontakt z lutko kot pa z vzgojiteljico. Lutka mu pomaga, da na manj stresen način sprejema okolje, v katerem živi, in sporoča svoj odnos do njega. Pomaga mu pri manj stresnem vključevanju v socializacijski proces (Majaron, 2000). Otroci se ob igri z lutko naučijo komunikacije, socializacijskih spretnosti in reševanja konfliktov. Ob lutki postanejo bolj socialno kompetentne osebnosti (Korošec, 2006a).

Ob zgoraj naštetem sem torej predvidevala, da se bom z različnimi lutkovnimi tehnikami in ljubljencem skupine otrokom približala in jim pomagala pri učenju socialnih veščin, prav tako sem predvidevala, da se bodo izboljšali vzdušje v skupini in medsebojni odnosi.

6. CILJ DIPLOMSKEGA DELA

V diplomskem delu želim:

- opredeliti socialni razvoj otrok, starih od štiri do šest let;
- ugotoviti, kakšno vlogo ima lutka pri razvoju socialnih spretnosti;
- dokazati, da lahko z lutko pomagamo socialno šibkejšim otrokom pri vključevanju v skupino;
- raziskati odnos vzgojiteljice do dela z lutkami.

7. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

- Kako lahko s teoretičnimi izhodišči opredelimo socialni razvoj otrok, starih od štiri do šest let?
- Kakšno vlogo ima lutka pri razvoju socialnih spretnosti?
- Ali lahko z lutko pomagamo socialno šibkejšim otrokom pri vključevanju v skupino?
- Kakšen je odnos vzgojiteljice do dela z lutkami?

8. RAZISKOVALNA METODA

Kot glavno metodo dela sem uporabila opazovanje otrok v skupini skozi projekt Ljubljenec skupine. Uporabila sem deskriptivno metodo empiričnega raziskovanja in polstrukturiran intervju z vzgojiteljico skupine, da ugotovim njen odnos do dela z lutko. Podatke sem pridobila z načrtnim in nenačrtnim opazovanjem otrok pri vsakdanjem sobivanju v skupini, dokumentirala sem jih z videoposnetki, fotografijami, dnevniškimi in anekdotskimi zapisi. Na koncu sem pridobljene podatke obdelala s postopki kvalitativne analize.

Vzorec raziskovanja je iz Vrtca Čebelar pri OŠ Raka. V skupini je 20 otrok, od tega devet deklic in 11 dečkov, starih od štiri do šest let. Čas opazovanja je bil pet tednov.

9. PROJEKT LJUBLJENEC SKUPINE

9.1. Uvod

Projekt sem izvajala v VVZ Raka. To je vaški vrtec.

V skupini je bilo 20 otrok, od tega devet deklic in 11 dečkov, stari so bili –štiri do šest let. Skupina je zelo specifična, saj je v njej en deček avtist, poleg njega pa še dvojčka, ki sta v govoru zelo zaostala, saj sta razvila svoj jezik, ki ga razumeta le onadva in se z drugimi nista niti mogla niti hotela sporazumevati. Nasploh sem kmalu ob prihodu v skupino ugotovila, da je večina otrok na govornem področju zelo šibka, poleg tega pa je bilo za njih srečanje z lutkami nekaj popolnoma novega, kar me je zelo presenetilo, saj sem pričakovala, da v vrtcu dajejo lutkam večji poudarek. Kar me je popolnoma presenetilo, pa je bilo to, da ko sem jih želela posneti, niso zaradi treme bili sposobni česar koli spraviti iz sebe. Sami so pokazali zelo velik interes za vse dejavnosti, ki sem jim jih predlagala, vedno so se pri izdelovanju zelo potrudili, a ko je bilo treba kaj spraviti iz sebe, od njih ni bilo odgovora. Začela sem se spraševati, zakaj, kaj se v skupini, v vrtcu dogaja, da so otroci tako nevešči z lutkami. In kmalu tudi našla odgovor ...

Tudi sama sem imela večje težave s samopripravo, saj je bilo tudi zame to nekaj popolnoma novega, poleg tega pa vzgojiteljica ni bila večša dela z lutkami in mi ni mogla s čimer koli svetovati.

Projekt, ki je nastal, je bil sad velikega truda, velike volje in predvsem želje pomagati otrokom pri njihovem celostnem razvoju.

Ko sem začela s svojim pedagoškim delom v skupini, nisem niti slutila, da bom pri otrocih dosegla tako velik napredek, kot sem ga. Na voljo sem imela dovolj časa za svoje lutkovne dejavnosti, ki sem jih želela kar se da najbolje izkoristiti. Že ob prvem stiku z otroki sem se začudila, kako slabi so na govornem področju, glede na to, da bodo nekateri septembra vkorakali v šolo.

Prvi dan sem jih samo opazovala pri igri, da sem videla njihove odzive in načine, na katere se igrajo. Presenečena sem ugotovila, da je predvsem veliko asociativne igre in presenetljivo malo sodelovalne, ki bi jo v tem starostnem obdobju pričakovala. Njihova simbolna igra je bila manj intenzivna, kot bi jo pričakovala pri –štiri- do šestletnikih.

Simbolna igra se spreminja v razvoju mišljenja otrok. Tisti otroci, ki so bolj močni na govornem področju, uporabljajo več simbolne igre kot tisti, ki so jezikovno počasnejši (Nemec in Kranjc, 2013, str. 180). V skupini je bilo opaziti, da njihova simbolna igra ni tako poglobljena niti tako zelo prisotna, raje so posegali po konstrukcijskih igrah in igrah s pravili, kjer pa niso bili vztrajni.

Zelo dolgo sem razmišljala, kako bi jih spodbudila k izražanju, ustvarjanju, predvsem pa k osebnemu napredku. Naredila sem načrt dejavnosti in se odločila na pomoč poklicati mojstra Jakca, ker so tudi sami zelo konstrukcijsko naravnani in sem menila, da jih bo on lahko spodbudil k napredku in bo idealen ljubljenec naše skupine.

9.2. Ljubljenec skupine

Za ljubljence skupine sem si izbrala plišasto lutko fantka, ki sem mu prišla ključ iz filca, da je bil videti bolj »mojstrsko« in naredila načrt, kako ga bom uvedla v skupino. Glede na to, da so tudi otroci sami govorno šibkejši, sem se odločila, da Jakca predstavim kot dečka, ki pri naši hiši vse »pošraufa«, ampak mu težave povzročajo barve, števila in besede, saj velikokrat ne zna povedati tistega, kar misli. Projekt sem zasnovala tako, da smo Jakca vpeljali v svoje vsakdanje aktivnosti, v svojo rutino in mu pomagali pri učenju. Pripravili smo mu posteljo, uredili kotichek, poiskali stol in ga vključili v naš vrtčevski vsakdan. Moj načrt je na začetku bil videti približno tako:

Preglednica 1: Načrt dejavnosti z Jakcem

<p>PRIHOD JAKCA V SKUPINO</p> <p>Izhodišče: Kdo je Jakec? Zakaj je prišel? Mu bomo pomagali?</p>	<p>DEJAVNOSTI/ CILJ</p> <p>Pogovor o strahu pred nastopanjem, tremi ...</p>	<p>PRVI DEL PROJEKTA</p> <p>(uvod):</p> <p>Jakec se vključi v skupino</p>
<p>PRENOČIŠČE</p> <p>Izhodišče: Kje bo Jakec spal?</p>	<p>DEJAVNOSTI/CILJ</p> <p>Izdelava posteljice; iskanje primernega kotička za našega novega člana</p>	
<p>JAKEC NE MORE SPATI</p> <p>Kaj lahko naredimo?</p>	<p>DEJAVNOSTI/CILJ</p> <p>Branje pravljic, petje uspavank</p>	
<p>VKLJUČEVANJE JAKCA V VSAKODNEVNE DEJAVNOSTI VRTCA</p> <p>Izhodišče: Jakec z nami vedno in povsod – biva z nami, se seznanja z našim vsakodnevnim ritualom, postaja del njega in ga sooblikuje.</p> <p>JAKEC IN NARAVA</p> <p>Kaj je za Jakca najpomembnejše na svetu?</p> <p>Z Jakcem na pohodu</p> <p>JAKEC PRIPELJE NOVE IGRAČE</p> <p>Pogovor o Jakčevi najljubši igri.</p>	<p>DEJAVNOSTI/CILJ</p> <p>Vključevanje v dnevne dejavnosti (zajtrk, umivanje zob, sprehodi, potepi, igra)</p> <p>Prva tehnika lutk: ročne lutke iz filca</p> <p>Druga tehnika lutk: lutke na palici</p> <p>DEJAVNOSTI/CILJ</p> <p>Igra in predstava z odpadno embalažo.</p> <p>Tretja tehnika: igra predmetov</p> <p>Igranje z orodjem.</p>	<p>DRUGI DEL PROJEKTA:</p> <p>Jakec kot član skupine, sooblikovalec dnevnega rituala skupine</p>
<p>JAKEC IMA RAD PREDSTAVE</p> <p>Kaj mu bomo zaigrali?</p>	<p>DEJAVNOSTI/CILJ</p> <p>Dramatizacija Pod medvedovim dežnikom</p>	<p>TRETJI DEL PROJEKTA</p> <p>(zaključek):</p> <p>Uporaba izkušenj</p>
<p>NADALJEVANJE: JAKEC OSTAJA DEL SKUPINE</p>		

In smo začeli. Ob prihodu Jakca so bili vsi zelo začudeni. Usedli smo se v krog, in ko sem ga predstavila, so bili zelo zadržani. Pomislila sem, da nisem dovolj prepričljiva in zanimiva, ker sem tudi sama imela zelo veliko tremo, čeprav sem se veliko pripravljala. Ko pa je Jakec prišel na vrsto, da spregovori, se je vzdušje spremenilo. Moj cilj je bil, da bi ga čim bolj približala otrokom, da bi ga sprejeli medse in mu zaupali, ter da bi preko lutke razvijali svoj govor in celostni razvoj. Majaron (2006a) pravi, da lutka pomembno vpliva na razvoj

simbolnega mišljenja in je dobra motivacija za razvijanje raznih spretnosti. Poleg tega daje možnost za izražanje čustev in odkriva ter razvija divergentno mišljenje.

Naš Jakec se je otrokom zdel zelo smešen in hitro so se popolnoma sprostiti in ga sprejeli. Tisti dan je prišla še medicinska sestra Romana, s katero so imeli telesno vzgojo in Jakec se je prav tako moral preizkusiti. Otroci so bili nad Jakcem zelo navdušeni od prvega trenutka in so zanj vedno lepo skrbeli. Od prvega dne je moral Jakec biti z nami vedno in povsod, pa naj si je šlo za jutranji krog, zajtrk, umivanje zob, igro, sprehod ali kar koli drugega.

Slika 1: Praznovanje rojstnega dne

Slika 2: Pri vseh obrokih

Slika 3: Prosta igra

Slika 4: Prosta igra

Slika 5: Branje pravljice

Kadar sem prišla zjutraj v skupino, je vedno kdo izmed otrok imel Jakca v rokah in se z njim pogovarjal o tem, kaj je počel, kako se počuti in vedno so mi zjutraj hiteli pripovedovati, kaj je Jakec rekel. Govorili so, da Jakec vedno pripoveduje o tem, kdo je poreden in kdo priden, kaj bi ON rad počel ipd. Glede na to, da jim govor ni šel najbolje od rok, sem opazila ravno to, kar H. Korošec (2002) opisuje v knjigi Lutka iz vrta v šolo, in sicer, da lutka postane glavna avtoriteta, uspe ji urejati nesporazume, skozi otrok vzpostavlja komunikacijo z okoljem in neverbalno komunikacijo. Veliko je bilo neverbalne komunikacije, predvsem

takrat, ko so se otroci na samem pogovarjali z Jakcem. Ker sem pri uvajanju uporabila trik, da mi Jakec nekaj šepeta na uho, so se potem tudi otroci, ko so se z Jakcem pogovarjali, pretvarjali, da jim šepeta na uho.

Res pa je, da se je pripetil tudi tak položaj, ko sta se dve deklici prepirali glede tega, ali se lahko ena izmed njiju pridruži k igri ali ne. Nisem želela snemati, ker so ob kameri vedno otrpnili, sem pa zapisala na papir potek prepira takoj, ko je ena izmed njiju (šibkejša) vzela Jakca v naročje. Potekalo je nekako tako:

TINA: »Ne boš se igrala z nami Ema, dovolj nas je.«

EMA: »Js bi se tudi rada igrala s hiško in punčkami.«

TINA: »Ne, pojdi drugam, tukaj se igramo js in Maša.«

EMA: »Ti si grda.«

TINA: »Ti tudi, nikoli več ne bom tvoja prijateljica.«

EMA (*vzame Jakca v naročje in se pretvarja, da ji Jakec nekaj šepeta*): »Jakec je reku, da je hiška dovolj velika, da se lahko igram tudi js.«

TINA (*pogleda Jakca ne Emo*): »Si res to reku Jakec?«

EMA (*z animiranjem Jakca*): »Ja, sm.«

TINA (*z dolgočaseno*): »Ampak Ema je tako tečna ...«

EMA (*še vedno animira Jakca*): »Ne pa ni, ti si tečna. Ema je prijazna.«

TINA (*presenečeno*): »Zakaj sem tečna?«

EMA (*kot Jakec*): »Zato, ker ne dovoliš, da bi se Ema igrala z vami.«

TINA: »Prav, če se boš tudi ti igral z nami.«

EMA (*kot Jakec, vendar zelo vesela*): »Jaaa. Z veseljem.«

In naprej so se igrali skupaj. Bila sem zelo presenečena, ker se po navadi njuni prepiri, ki so zelo pogosti, ne končajo ravno dobro. Otroci so me vsakodnevno opominjali, da se nam je Jakec pridružil pri vsem, če sem slučajno kdaj pozabila. Res sem bila zelo presenečena, kako dobro so ga sprejeli in kako navdušeni so bili nad njim. Tisti dan, ko sem ga vpeljala v

skupino, smo ga morali nastaniti. V trenutku so našli vse, kar smo potrebovali. Odeje, blazino, prešito odejo in vse, kar je potreboval. Vsak je vložil celega sebe v misijo, da smo za Jakca pripravili najlepšo posteljico na svetu. Bili so zelo angažirani, da ne bi česa pozabili. Zapeli so mu tudi uspavanko, da bi lažje zaspal.

V drugem tednu nam je Jakec prinesel nove igrače, orodje in opisal, kaj najraje počne. Sedeli smo v krogu in dvojčka, ki sem ju omenila v uvodu in skoraj nikoli ne sodelujeta ter kljub spodbudam redko govorita s komer koli razen med seboj, sta me naravnost šokirala. To je bil trenutek, ko sem bila na robu joka. V nekem trenutku, ko je vsak otrok opisoval, kaj rad počne in kako »šraufa« to in ono, sta se oglasila tudi onadva in Jakcu z velikim navdušenjem pripovedovala, kako sta popravljala kolo oziroma žagala. Od samega začetka sem ju obravnavala kot enakovredna drugim otrokom in ju spodbujala in z Jakcem nama je uspelo prodreti v njun intimni prostor ter usmeriti pozornost na Jakca. Tudi po tem, ko smo se dejansko igrali z Jakčevimi igračami, je bila v ospredju skrb, kje je Jaka. Zelo zanimivo je bilo, da so tudi dekleta uživala v tej fantovski igri in nobena ni niti omenila, da bi se igrala kaj drugega. Res je bilo zelo lepo. Dnevi so nam zelo hitro minevali v družbi Jakca, ki je bil nekakšna gonilna sila v skupini. Izvedela sem, da v skupini nikoli ni bila prisotna lutka oziroma ljubljencek, in ko sem spraševala v drugih skupinah, sem prav tako ugotovila, da ni nobena vzgojiteljica uporabljala ljubljenceka, kar me je razžalostilo glede na to, koliko je pripomogel k boljšemu vzdušju in delu v naši skupini, odkar ga imamo. Vzgojiteljica me je prosila, naj Jakca pustim do konca šolskega leta, da bi ona nadaljevala z mojim delom, ker je tudi sama opazila pozitivno spremembo.

Slika 6: Veselo »šraufanje«. Jakec ima super orodje.

Slika 7: Veselo »šraufanje«. Jakec ima super orodje.

Slika 8: Veselo »šraufanje«. Jakec ima super orodje.

Še ena pozitivna sprememba, ki pa je potrebovala več časa, je bila opažena pri dečku, ki je avtist. Bil je zelo nemiren otrok, ki ni zdržal dolgo pri nobeni dejavnosti, če se je že lotil dela in tudi, kadar so v skupini imeli počitek, je vstajal, ropotal in zbujal druge otroke. Želela sem poskusiti, ali se lahko s pomočjo Jakca stanje izboljša. Od prvega dne sem se mu malo več posvečala kot drugim, najprej sama, nato z Jakcem. Neverjetno hitro me je spustil k sebi in se zelo rad pogovarjal z Jakcem o vsem. Nato sem ga pri delu poskusila motivirati z Jakcem in dosegla celo to, da je nastopal v naših predstavah in celo nekaj povedal. Naš pogovor pri enem izmed težkih trenutkov, ko ni želel na sprehod, je potekal tako:

ŽAN (*leži na tleh in kriči, da ne gre ven*): »Ne grem na sprehod, ne grem. Nočem, nočem ...«

JAKEC: »Hej prijatelj, a tudi ti ne maraš tega vetra? Meni tudi ni všeč, da mi piha po glavi, pa me ta Drdrijana skoz vn vlačí.«

ŽAN (*dvigne glavo in Jakca pogleda*): »Jaz nočem ven.«

JAKEC: »Kaj pa ti zunaj ni všeč?«

ŽAN: »Lahko se poškoduješ zunaj, veš. Moj ati pravi, da je zunaj veliko klopov, ki te lahko popikajo, če greš v gozd. Jaz nočem, da me popikajo.«

JAKEC: »Kaj pa, če me vzameš v naročje in greva midva pa ta Drdrijana po makadamu in se pred gozdom usedeva na klopco, tam ni klopov.«

ŽAN: »Ona je Adrijana veš Jakec. In jaz jo imam rad. In tebe imam tudi zelo rad.«

JAKEC: »A si potem za to, da greva midva tudi na sprehod prijatelj?«

ŽAN: »Midva sva prijatelja. Ja, greva lahko na sprehod. Ampak ne bova šla v gozd.«

JAKEC: »Ne Žan, ne bova. Do tam bova šla, do koder se boš dobro počutil. Prav?«

ŽAN: »Prav.«

Žan je vstal, vzela Jakca v naročje in vsi trije smo odšli za drugimi na sprehod. Po navadi je vzgojiteljica Žana pustila v drugi skupini ali v pisarni vodje vrta, ker ga niso mogli prepričati, da bi stopil z asfalta ali peska na travo in je vzgojiteljicama rad bežal po cesti, zato

sta ga raje pustili kakšni skupini v vrtcu. Mi trije smo res hodili samo po makadamski poti in se pred gozdom usedli na klopco ter z razdalje opazovali, kako drugi »nabirajo klope«. Žan gre od takrat rad na sprehode, vendar samo, če mu vnaprej vso pot in potek opišemo in se tega tudi držimo. Upam, da bosta vzgojiteljici prilagodili svoje sprehode tako, da se jih bo tudi Žan veselil.

Tudi sama sem se veliko naučila z Jakcem. Na začetku sem bila skeptična, vendar sem se takrat prepričala, da lutka v skupini dela čudeže. Kot pravita Korošec in Majaron (2006, str. 108), s sporočanjem skozi lutko vzgojitelj dobi otrokovo zaupanje, ustvari magičen odnos, kar je največ, kar si lahko vzgojitelj želi.

9.3. Tri lutkovne tehnike

Glede na to, da je cel april v vrtcu potekal projekt Moj medvedek in da so morali otroci narediti razstavo z medvedjimi izdelki, medvedki in knjigami o medvedkih, sem za prvi dve tehniki uporabila temo o medvedih, ker smo se morali držati letnega delovnega načrta.

9.3.1. Ročne lutke

Omenila sem, da so otroci stari –štiri do šest let, zato sem pričakovala, da jim izdelava medvedkov iz filca ne bo povzročala večjih težav, poleg tega pa ta tehnika spodbuja razvoj finomotorike. Naredili smo ročne lutke, ker so, kot pravi Varlova, tiste, ki so »na odru najživahnejše, gibčne in veseljaške« (Varl, 1997, str. 4). Tako si jaz predstavljam otroke v tem obdobju. Ročna lutka ima za osnovo človeško roko, njena glava je nataknjena na kazalec, dlan in prsti pa so osnova za telo in roke lutke. S premikanjem prstov ali roke jo animiramo (Zorec, 2007).

Ko smo začeli z izdelavo ročne lutke, nisem mogla verjeti, koliko otrok ima težave z držanjem škarij v rokah. Izrezati medveda je bila za otroke prava mora, na koncu sem jim narisala primer medvedka, ki ga je večina nato uporabila za svoj model. Nekaj otrok je bilo zelo spretnih in si je omislilo svojega medvedka. V mislih sem imela, da bi lutko okoli sešili, vendar sem morala spremeniti načrte in smo jo na koncu prilepili, ker je bila vzgojiteljica mnenja, da je šivanje preveč zamudno in da nimamo časa, da bi cel teden posvetili izdelavi medvedov. Ena punčka, ki je najspretnjša, je svojega medvedka sešila in bil je čudovit, druga punčka pa je svojo ročno lutko spremenila v lutko na palici. Na začetku me je bilo strah, da bo

to za njih prelahko, nato pa sem ugotovila, da je bila ta tehnika zanje zelo težavna. A vendarle je pomembno, da otrokom ponudimo zahtevne tehnike, saj le tako napredujejo.

Slika 9: Edini sešiti medvedek

Ko so bile naše ročne lutke narejene, sem jim priredila predstavo o dveh medvedkih in pripravila oder tako, da sem zaveso na palici nataknila na robove dveh stolov. Zgodbo sem si izmislila, govorila pa sem o prijateljstvu in medsebojni pomoči. Nato sem jih povabila, naj še sami poskusijo in se igrajo s svojimi lutkami. Presenečena sem bila, da kljub moji improvizaciji in prebranih knjigah o medvedkih, ki jih je bilo veliko, ti otroci niso sestavili enega dialoga, ampak so vsi, eden prek drugega, govorili sami s seboj. Nato sem jim predlagala, naj tudi oni nekaj zaigrajo za svoje prijatelje. Še bolj sem bila šokirana, ko so kljub vsemu predstavo vodili s pogovorom, ki je potekal z občinstvom. Spraševali so jih, kako so, kaj so počeli in podobno ... Nobeden izmed nastopajočih ni mogel ustvariti stika z drugo lutko, da bi naredil z drugim otrokom dialog.

Slika 10: Prva igra

Po pogovoru z vzgojiteljico sem ugotovila, da lutk sploh ne uporabljajo, da tovrstnih predstav nimajo, in če že nastopajo za starše, poteka to tako, da vzgojiteljica pripoveduje, otroci pa se gibajo po prostoru v kontekstu z zgodbo, ne da bi kar koli govorili. Bila sem zgrožena – otroci, stari –štiri do šest let, ki nastopajo kot enoletniki, le, da je zgodba daljša. V tem obdobju so otroci sposobni sami oblikovati igro, vzgojiteljica bi jim morala bolj zaupati in od

njih tudi izvleči več, kot sami zmorejo. Vzgojiteljica bi tukaj morala odigrati vlogo miselno razvitejšega partnerja, ki otrokom s spodbudami omogoča, da dosežejo območje bližnjega razvoja. S takim pristopom, kot ga je ubrala vzgojiteljica, otroci ne morejo napredovati, ker ne sodelujejo aktivno in ne uporabljajo svojih čutov in sposobnosti. Kar je bilo najbolj žalostno, je bilo to, da v tem vrtcu večina vzgojiteljic dela z lutkami le minimalno. Tako sem se odločila, da naredimo en korak nazaj, da bomo lahko naredili nato dva naprej, in sicer, da bom izbirala zgodbe, ki so bolj enostavne in jih najprej seznanila z različnimi tehnikami in različnimi možnostmi igre.

Za drugo lutkovno tehniko sem si zamislila medvedke na palici.

9.3.2. Lutke na palici

Moja zamisel je bila, da bi vrečke napolnili s papirjem in jih pričvrstili na palice, nato bi glavo polepili z rjavim papirjem in naredili še ušesa, oči, smrček in drugo, da bi dobili popolnega medvedka. Dobili pa smo tole.

Slika 11: Lutke na palici

Ni bilo ravno tisto, kar sem pričakovala in želela, razlog je tičal v tem, da se je otrokom zdelo to dovolj. Moram povedati, da sem bila kar precej omejena s časom in materialom in da sem vedno poskusila izvleči iz danega položaja, kar se da največ. Otroci so bili s svojimi izdelki sicer zadovoljni, ker nikoli do zdaj niso naredili podobnih lutk in so komaj čakali, da bodo z njimi zaigrali. H. Korošec (2006a) pravi, da je pri izdelovanju lutk pomoč vzgojitelja pomembna pri reševanju praktičnih težav in da izdelovanje lastne lutke otroku omogoča, da vzpostavi odnos do nastajajoče lutke po lastni ideji.

A pozitivno so me presenetili pri igri za prijatelje, saj je nastopala tudi deklica, ki je edina v skupini na govornem področju zelo močna in je v bistvu vodila celo predstavo. Zaigrali so vsi, v skupinicah, ker so to želeli, njo pa sem izpostavila zato, ker je bila njihova predstava drugačna, ostali so ponavljali eden za drugim. Ta trojica je resnično zaigrala predstavo z zapletom. Otroci so oblikovali vsebino, uvod, zaplet, razplet in zaključek. Lutka pride in gre, ko se poslovijo. V tej fazi je ključnega pomena vloga vzgojitelja. Tudi sama sem se v tem delu vključila v igro otrok s svojo lutko in vodila dialog za razvoj igre tako, da sem jim postavljala vprašanja. Na tak način so se otroci izognili zadregi, da ne bi vedeli, kako naprej. Nato so želele vse skupine še enkrat ponoviti igro, v kateri so po našem zgledu tudi sami postavljali različne zaplete.

9.3.3. Igra predmetov

Glede na to, da smo se pogovarjali o tem, kaj je za koga najpomembnejše, sem dobila idejo, da bi se naša odpadna embalaža lahko tudi malo poigrala. Prinesla sem vrečko za smeti polno prazne embalaže in jo stresla na tla pred otroke. Zelo zanimivo je bilo opazovati njihov odziv, ko so zagledali smeti. Na enkrat pa se je mleko prebudilo in začelo govoriti, nakar se mu je pridružila še voda.

Slika 12: Moja improvizacija

Ko sem s svojo improvizacijo končala, sem jih pustila, da so se prosto igrali s »smetmi«, in sicer tisti, ki so to želeli. Čeprav so se nekako sami porazdelili v manjše skupine in dvojice, pa kljub moji spodbudi niso dali od sebe več kot »Živijo voda, živijo mleko«. Ko sem jih prenehala snemati, je bila situacija malenkost drugačna, vendar še zmeraj brez neke

poglobljene vsebine. Trije fantje so izrazili željo, da bi nastopali. Vesela sem bila njihovega napredka, ker so predmete lepo animirali, čeprav za kratek čas. Ves čas so prepričljivo gledali v predmete. Na koncu so predmeti odšli.

Slika 13: Igra otrok z odpadno embalažo

Vendar sem jaz želela od njih več. Po tej tehniki in nastopu smo se z Jakcem usedli in se pogovorili o tem, kaj lahko z lutko počnemo in kako bi lahko pregnali ta strah pred nastopom pred kamero. Prav veliko odgovorov z njihove strani nisem dobila, čeprav jih je Jakec tudi spodbujal, naj se več pogovarjajo med seboj in se v naslednjih dneh z vsakim otrokom poskuša čim več pogovarjati. Bila sem pozorna na njihovo prosto igro, s katero sem poskušala le toliko posegati z Jakcem, da bi razširila njihove poglede na to, kako lahko igro še poglobijo. Vsak dan sem jih spodbujala k temu, da so poglobljali svojo simbolno igro na tak način, da sem se jim pri igri pridružila in jim dajala raznorazne izzive, ki so jih reševali sami. Postavljala sem jim vprašanja, s katerimi sem jih spodbujala k razmišljanju in pazila, da so še vedno bili oni glavni pri igri, da nisem preveč posegala v igro. Presenetili so me, kako so večkrat posegli tudi po medvedkih, ki smo jih izdelali in drugih predmetih in se z njimi prosto igrali. Otroci so se v nekaj dneh resnično začeli igrati dlje časa in njihova igra je postala bolj poglobljena. Oponašali so naju z Jakcem in si tudi sami začeli izmišljati dogodke in zgodbe. Njihova igra je postajala bolj podobna kompleksni simbolni igri. Igrati so se začeli zdravnike, oponašali so domača opravila v kuhinji in pri tem vztrajali dlje časa. Od začetka sem jim sama dajala zaplete, zdaj so si jih znali narediti že sami.

9.3.4. Prstne lutke

Videla sem, da smo na pravi poti, zato sem se odločila, da jim pokažem še eno tehniko. Odločila sem se za prstne lutke, pri čemer smo izdelovali gosenco in pajka oziroma volke in zajčke. Pri izdelavi sem jim pustila proste roke, pomagala sem jim samo toliko, da sem jim pokazala, kako lahko narišejo volka, ki jim je delal rahle preglavice in jim zarezala luknje za

prste, da se ne bi kdo poškodoval. Živali so animirali takoj, ko smo naredili luknje za prste. To je bila čudovita skupina otrok, ki so z veseljem zagrabili katero koli lutkovno tehniko, le naučiti jih je bilo treba, kaj in kako lahko počnejo določene stvari. Čeprav mislim, da je bila tukaj še zmeraj največja težava to, da so bili govorno tako šibki. Prav zaradi tega so lutke tako dobrodošle, saj omogočajo odziv neodvisnih besed. Pri otrocih, ki so govorno šibki, je lutka odlična spodbuda, da se njihovo besedno komuniciranje počasi okrepi. Zato smo vsak dan brali pravljice, krajše in daljše in tudi poskušali igrati različne vloge.

Tudi pri tej tehniki sem imela kratko improvizacijo, ampak samo zato, ker sem videla, da so sami od sebe spet popolnoma zamrznili, ko so bili postavljeni v pare, da bi nekaj zaigrali. V igri je želel nastopati eden od dvojčkov, ki zelo zaostaja pri razvoju govora in se nikoli ne želi igrati z nobenim kot z bratcem, zdaj pa se je sam pridružil punčki, ki se je igrala sama. Meni se je to zdel velik napredek zanj, saj se nikoli ne želi izpostavljati. Tudi Žan, avtist, ki je želel nastopati v predstavi za prijatelje, je dobil možnost, da nastopi. Vidi se, da se celo smeje, kar je zanj taka redkost, da moraš imeti res srečo, da to doživiš. Zelo ponosna sem bila nanj, četudi ni ničesar govoril, ampak samo sodeloval. Brez izpadov, brez slabe volje. Bravo Žan.

Slika 14: Prstne lutke

9.4. Dramska igra

Ker je bil cel mesec namenjen medvedkom, smo se odločili, da bo tudi naša predstava govorila o medvedkih. Prebirali smo razne pravljice in se odločali, kaj bi zaigrali, nakar je ena punčka predlagala, da vprašamo Jakca, katera pravljica je bila njemu najbolj všeč in vsi otroci so se takoj strinjali z njo. Jakec se je odločil za pravljico Pod medvedovim dežnikom.

Kaj pa oblačila? Kdo bo nastopal? Najprej smo nameravali narediti predstavo tako, da bi si za vsako žival sami naredili ušesa. Komaj smo prebrskali knjige, da smo ugotovili, kakšna ušesa ima katera žival, že so otroci z navdušenjem izbirali barve kartonov in pripomočke, da bi lahko začeli ustvarjati. Ušesa smo hitro naredili, a ko smo z njimi poskusili zaigrati, živali niso prišle do izraza, saj se ušesa skoraj niso videla in na daleč je bilo videti, kot da otroci nastopajo brez »oprave«. Zato je vzgojiteljica predlagala drugo rešitev, ki je bila po njenem mnenju boljša, ker naj bi drugi otroci in odrasli zlahka ugotovili, za katero žival gre.

Slika 15: Izdelava živalskih ušes

Slika 16: Izdelava živalskih ušes

V vrtcu smo izbrskali stare kostume živali in izbrali tiste, ki bi nam v pravljici prišli prav. Pogovarjali smo se o tem, kdo naj v pravljici nastopa. Vsi so želeli nastopati in bilo me je kar malo strah, da bi do koga bila nepravilna, zato sem pomislila, da bi vloge razdelili z žrebom. Nato so otroci spet predlagali, naj Jakec določi, kdo bo igral. Takrat sem dojela, da otroci vidijo Jakca kot poštenega razsodnika, ki ima največjo avtoriteto v skupini. On je tisti, ki lahko reši vse težave in to najbolj pravično. Rekla sem jim, da bo Jakec premislil in da bo naslednji dan povedal, kdo bo nastopal. Zmenili smo se, da bomo predstavo pripravili tudi za druge skupine, če nam bo šlo dobro. Naslednji dan smo v jutranjem krogu razdelili vloge. Jakec je izbral tiste otroke, ki so si zelo želeli nastopati. Nobeden ni nasprotoval njegovi odločitvi. Otroci so od doma prinesli dežnike, sledila je delavnica izdelave drevesa in vstopnic, za srnico pa smo uporabili ušesa, ki smo jih naredili sami, ker ni imela pravega kostuma. Deblo drevesa sem jim narisala jaz, prav tako sem jim pomagala pri listih, sicer pa so ga barvali sami in bili na skupni izdelek zelo ponosni. Pomagala sem jim samo zato, ker je bil naš namen to pravljico zaigrati tudi staršem ob koncu meseca in je vzgojiteljica želela imeti »lepo« sceno. Pravljico smo tisti teden večkrat prebrali in v četrtek (to je bil naš tretji teden) pripravili sceno za nastop.

»Dobrodošli v kulturnem domu Vrtec, usedite se na svoje stole, prosim,« je klical naš Gašper. Toliko dela smo imeli, da smo cel teden posvetili svojim pripravam. In predstava se je lahko začela. Prepričana sem bila, da smo do zdaj porušili vse ovire in da bomo tokrat zažareli v polnem sijaju.

Nato pa je sledil hladen tuš. Otroci niso iz sebe spravili enega samega stavka. Cela predstava je minila brez govorjenja, nastopajoči so se samo hihitali, popravljali kostume in se sprehajali po odru ...

Slika 17: Predstava Pod medvedovim dežnikom

Slika 18: Predstava Pod medvedovim dežnikom

Slika 19: Predstava Pod medvedovim dežnikom

Slika 20: Predstava Pod medvedovim dežnikom

Slika 21: Predstava Pod medvedovim dežnikom

Slika 22: Predstava Pod medvedovim dežnikom

Kaj je temu botrovalo, ne vem, ampak bila sem zelo razočarana sama nad sabo, predvsem zato, ker nisem vedela, zakaj je do tega prišlo. Ko sem se pogovarjala z njimi, je Ema rekla, da jo je bilo sram, da ni vedela, kaj naj reče. Ornella, ki je bila srnica, je prav tako rekla, da ni mogla govoriti, ker jo je bilo sram. In vsi drugi so ponovili za njo, da so zaradi treme pozabili besedilo. Res je, da so takrat, ko sem jih snemala, vedno bolj malo govorili, ampak sem bila prepričana, da smo po vseh pogovorih, nastopih in vajah naredili en korak naprej.

9.5. Ogléd posnetka z otroki

Otrokom sem pokazala posnetek njihovih nastopov. Ko so stali pri računalniku, so gledali eden čez drugega in s prstom kazali po zaslonu, kje se koga vidi. Tisti, ki so stali bolj zadaj, pa niso imeli dobrega pogleda, zato sem jih posedla pred računalnik v polkrog. Presenetilo me je to, da so, ko so sedeli, bili večinoma tiho, popolnoma drugače kot takrat, ko so stali. Le tu in tam je kateri izmed otrok dal kakšen komentar. Večkrat, ko so pogledali posnetek, bolj so se razživali. Nato je bilo največ slišati smeh. Posnetek so si želeli gledati vedno znova in znova. Tukaj navajam nekaj zanimivih odzivov otrok:

ORNELLA: »Žan, to si ti, ne?«

GAŠPER: »Tam se vidijo moje roke.«

ZALA: »Zdej bom pa js na vrsti.«

TINA: »Kakšno frizuro maš Nuša.«

NUŠA: »Ja, sam tuki nism glih najboljš posneta.«

NIK: »Glej kako je Ema skuštrana.«

ŽAN: »Lepo se je videti na televiziji. Jaz imam pa lepo frizuro.«

Komentarjev je bilo še velik več, ampak ti so se mi zdeli zelo zanimivi, kako so v celem posnetku izpostavili ravno »frizuro«.

Slika 23: Ogled posnetkov z otroki

Slika 24: Ogled posnetkov z otroki

Slika 25: Ogled posnetkov z otroki

Slika 26: Ogled posnetkov z otroki

9.6. Še ena dramatizacija

Naš zadnji polom pri nastopu mi ni dal miru, ker sem vedela, da ti otroci zmorejo več, ker smo veliko delali na lutkah, na nastopanju, na igri ... Zato sem se odločila, da naredimo še eno predstavo, vendar brez velikega pompa, ker sem bila skoraj prepričana, da je vse skupaj pri predstavi Pod medvedovim dežnikom padlo v vodo samo zato, ker smo preveč poudarjali, kako je to zelo pomembno, da bodo lepo nastopali, da jih bodo prišli gledat ti in oni. Pa ves protokol okoli izdelave vstopnic, kulturnega obnašanja in vsega. Glede na to, da je bilo vse za njih novo, bi morda morala začeti bolj lahkotno. Do zdaj so tako ali tako nastopali samo tako, da jim ni bilo treba ničesar govoriti. Če so že, so zapeli pesmico, pri čemer je vzgojiteljica pela zraven in njim ni bilo treba v nastop vložiti veliko truda.

Tako sem se odločila za zelo lahkotno zgodbico o treh metuljih. Risbe sem narisala in pripravila doma, ker nismo imeli več časa, da bi lahko še kakšen dan posvetili delavnici, a pomagali so mi pri lepljenju palčk, okrasitvi in skrbi za naše nove lutke. Tokrat ni bilo niti vstopnic, bila je samo dobra volja nastopajočih. Ker so želeli nastopati vsi, sem jim to tudi omogočila. Spet je posredoval Jakec, ki jih je razdelil v dve skupini. Prvi del nastopajočih je izbral zato, ker so najbolj tihi, sramežljivi in taki, ki niso veliko dali od sebe, v drugi polovici pa so nastopali tisti, ki so značajske malo močnejši.

Slika 27: Malo bolj sramežljivi

Slika 28: Malo bolj zgovorni

Tokrat so me oboji zelo pozitivno presenetili. Končno smo videli, da naši otroci znajo, zmorejo. Nastopali so namreč zelo lepo. Vloge smo si večkrat zamenjali, da so vsi lahko govorili in bili v ospredju. Videlo se je, da so tisti bolj sramežljivi govorili bolj po tiho, ampak vsi so svoj del odigrali zelo lepo. Nobenega hihitanja, nobene neresnosti, ampak samo lep nastop. To je bil dokaz, da smo naredili velik korak naprej, da se je naš trud v celem mesecu obrestoval in da so ti otroci polni vedoželjnosti, le spodbud iz okolja jim je primanjkovalo in pravilnega pristopa. Tisti, ki so igrali v drugi skupini, so bili še boljši. Sproti so govorili še spremno besedilo.

Ko so končali in smo se usedli, da bi jim še Jakec povedal, kako ponosen je na njih in kako lepo so nastopali, so se jim oči kar zasvetile in videla sem, da so bili tudi sami zelo ponosni nase. Potrebovali so potrditev, da zmorejo. Imeli so slabo samopodobo in niso mogli iz sebe spraviti tistega, kar znajo. Pri tem jim je pomagal Jakec.

Meni so s tem nastopom dokazali, da bi lahko še veliko dali od sebe, če bi se le kdo zavzel in se jim malo več posvetil, jih spodbujal in vanje verjel, jim dal možnost. Tudi njihov besedni zaklad bi se na ta način razvil in napredoval.

9.7. Evalvacija in refleksija

Nisem zaposlena v vrtcu, izkušenj s tega področja imam malo, in sicer le toliko, kolikor sem opravljala prakso v letih šolanja. Imam pa veliko izkušenj doma, saj imam tri fante, stare šest, pet in dve leti, ki mi vsakodnevno odpirajo poglede v njihov svet. Svet idej, otroškega razmišljanja in igranja. Projekt, ki sem ga opravljala pet tednov v vrtcu, je bil zame zelo pozitivna in zanimiva izkušnja, predvsem pa odskočna deska za moj profesionalni in osebni razvoj kot prihodnje vzgojiteljice. Ko sem začela s pripravo, si nisem znala predstavljati, kako bo vse skupaj potekalo, ko bom stopila pred 20 otrok, ki me ne poznajo in jaz njih ne. Njihove osebnosti, njihovih zmožnosti, predvsem pa njihove pripravljenosti za sodelovanje. Zelo me je bilo strah, da ne bom prepričljiva, da otroci ne bodo želeli sodelovati, da se jim bo zdelo vse skupaj »brez zveze« ... Konec koncev me je bilo tudi strah odziva vzgojiteljice. Kaj, če bo s svojo željo po tem, da mi pomaga ali uveljavi svoje mnenje, naredila več škode kot koristi, vplivala na otroke in njihove ideje, ustvarjalnost, pobude. Kaj, če bom jaz tista, ki jih bo omejila ali preusmerila nekam drugam od njihovih idej s svojim vmešavanjem? Kaj, če bo tudi vzgojiteljica tako negativno nastrojena kot vodstvo? Po glavi mi je rojilo 1000 vprašanj, 1000 možnih scenarijev in 1000 če-jev. Prebrala sem večino literature, ki smo jo dobili na predavanjih, se dobro pripravila in preverila svojo pripravljenost pri svojih otrocih, ampak črv dvoma je še vedno ostal.

Napočil je čas mojega prihoda. Prvi stik z vzgojiteljico in otroki je bil zelo dober. Prvi dan sem samo hospitirala in poskušala čim bolj opazovati otroke in ugotoviti njihove značilnosti, posebnosti. Najbolj me je bilo po prvem dnevu strah, kako bom shajala s fantkom, ki je avtist, saj ga je še vzgojiteljica komaj krotila. Pa kako bo z dvojčkoma, ki sploh nočeta komunicirati z zunanjim svetom in sta govorno popolnoma zaostala. In kako bom kaj naredila z njimi in dobila tisto, kar se pričakuje od mene pri tem predmetu, ko pa so ti –štiri- do šestletniki govorno zelo šibki. Razmišljala sem, da bi odnehala, poskusila poiskati drug vrtec, ker je bila ta skupina zelo drugačna. Ampak mi nekaj ni dalo miru, otroci so me preveč potegnili v njihov svet, želela sem jih bolje spoznati, jim na neki način pomagati, pa sem si rekla, da lahko poskusim tudi jaz vse tisto, kar sem prebrala v literaturi, da se z lutko da doseči. Pa čeprav sem se sama zelo lovila, sem nekako upala, da bo moj trud obrodil sadove. Vložila sem veliko dela, noči, ker je to edini čas, ki sem ga lahko posvetila študiju ob treh majhnih otrocih. Najbolj pa sta me skrbeli njihov govor in mišljenje. Nemeč in Kranjc (2013) pravita, »da je jezik nujna podpora otrokovemu mišljenju in da je govor eden od načinov izražanja

misli, ne pa tudi mišljenje samo. Čeprav igra govor veliko vlogo pri izpopolnjevanju mišljenja in razvijanju miselnih struktur, je odvisna tudi povezanost otroka z različnimi dejavniki okolja.«

Nisem vedela, kako naj si razlagam govor dvojčkov, saj mi niti vzgojiteljica ni znala pojasniti, kaj in zakaj je privedlo do tega. Prebrala sem, da je odloženi razvoj govora redek pojav, vendar pogost pri enojajčnih dvojčkih, ki spregovorijo enako pozno. »Ti otroci naj bi bili povprečno ali celo nadpovprečno inteligentni, vendar ima pozni govor lahko posledice na spoznavnem, čustvenem in socialnem področju. Sploh takrat, ko jih okolica sprejema kot manj sposobne, se lahko začnejo vesti v skladu s temi pričakovanji« (Nemec in Kranjc, 2013, str. 103).

Odločila sem se, da bom na njiju gledala kot na povprečno ali nadpovprečno inteligentna dvojčka in se jima poskusila kar se da približati. To mi je tudi uspelo. Ugotovila sem, da sta oba res izredno inteligentna, svoja čustva pač močneje izražata neverbalno, ker sta tako šibka na verbalnem področju, ampak mi je z Jakčevo pomočjo prav lepo uspelo pritegniti njuno pozornost in začela sta se odpirati in sodelovati.

Vzgojiteljica mi je vedno znova prikimala, da je moja komunikacija z otroki dobra, saj sem jim rada prisluhnila in njihove ideje tudi vedno poskušala upoštevati, vendar bi, če bi še enkrat ponovila projekt od samega začetka, delala v manjših skupinah. H. Korošec (2002) navaja, da delo tako poteka v sproščenem, ustvarjalnem vzdušju, kjer sodelujejo vsi otroci, vsak prispeva svoj delež, s čimer dokaže, da zmore. To pa mu pomaga, da si zgradi pozitivno samopodobo. Ko sem pregledovala posnetke, sem opazila, da sem tiste bolj tihe velikokrat spregledala, čeprav so imeli tudi oni dobre ideje. Še ena stvar, ki bi jo spremenila, bi bilo dokumentiranje. Vedno, ko sem rekla, da bom snemala, so otroci obmolknili in niso dali od sebe skoraj ničesar. Velikokrat pa sem zamudila priložnost pri kakšni zanimivi situaciji, ko so se igrali ali pogovarjali, in dokler sem pripravila snemalnik, so se preusmerili drugam, zato sem zamudila kakšen čudovit trenutek, ki je bil v našem procesu prelomen. Bolje bi bilo, da bi uporabila diktafon, kjer bi se slišal njihov pogovor, pa sploh ne bi vedeli, da jih snemam ali če bi imela kamero nastavljeno na enem koncu igralnice in bi bila vedno v pripravljenosti. Najti bi morala drugačen način, ker nam je to snemanje povzročalo res velike preglavice. Ker sem neprestano mahala s telefonom in jih poskušala kar največ posneti, je nastalo veliko filmčkov in pri sestavljanju projekta sem imela velike težave, kaj vključiti, da bom kar najbolje prikazala naše delo in naš napredek.

Spremenila bi tudi svoj pristop. Ugotovila sem, da sem preveč časa posvetila pogovoru o tem, kaj lahko z lutko počnemo in kako pregnati strah pred nastopanjem. Bolje bi bilo, če bi jim samo zagotovila spodbudno okolje in se z njimi veliko igrala. Tako bi se tudi otroci sprostiti in se začeli igrati.

Še en vidik, ki ga želim poudariti, je sodelovanje njihove vzgojiteljice. Gospa ima veliko delovnih izkušenj, saj je stara 55 let, pa je bilo zanjo to popolna novost. Na začetku je bila nekoliko zadržana, vendar je potem, ko je uvidela, da je stvar zelo dobra, želela sodelovati in nadaljevati moje delo. Sama meni, da se vzgojitelji premalokrat zavedajo, da so postavljeni v vrtce zaradi otrok, ne pa za to, da bi ugajali drugim. Priznala je, da jo vedno bolj kot vse drugo skrbi, da bi bili starši ali vodstvo nezadovoljni z njihovim delom. Sama sem sicer mnenja, da če si strokovnjak na svojem področju, znaš vsako svojo odločitev ustrezno argumentirati in ni potrebno, da te je strah tako staršev kot vodstva. S tem projektom smo v njihovo skupino vnesli veliko spremembo tudi v komunikaciji med otroki in vzgojiteljico, pomočnice vzgojiteljice pa cel mesec nismo imeli, ker so na tem delovnem mestu uporabili kar mene, tako da sem imela dvojno delo. Pa vendar se je obrestovalo. Otroci so se z vzgojiteljico še bolj povezali, aktivno so sodelovali pri oblikovanju dnevnih dejavnosti, počutili so se pomembne in sprejete, ker so lahko soodločali. Dejstvo je, da smo v tem mesecu naredili toliko lutk in predstav, kolikor jih niso v celem letu. Dobili so novega prijatelja Jakca, ki so ga odlično sprejeli. Začeli so se igrati na drugačen način in vzljubili lutkarstvo ter dramsko igro. Na koncu so že spraševali, kaj bodo odslej počeli. Prav hudo mi je bilo, da sem jim morala povedati, da je našega sodelovanja konec, sem pa vzgojiteljici ponudila pomoč in sodelovanje, če bi želela še kar koli ustvarjati na tem področju. Mislim, da je Jakec vplival na celoten razvoj otrok, predvsem pa je nadgradil komunikacijo in polepšal bivanje v skupini.

Ob koncu moram še omeniti, kako spontana je bila odločitev glede izbire ljubljenca skupine. Doma smo se pogovarjali o naših igračah in o tem, kakšno značilnost ima katera. Povedati moram, da imata moja starejša otroka zelo dobro razvito simbolno igro in čeprav imata povsem navadne igrače, ima vsaka od njih svojo osebnost in svojo nalogo. Doma imamo skoraj vsak dan predstavo, ki jo pripravita sama in za katero dobim tudi vabilo, ki ga sama izdelata. Zato me je toliko bolj presenetilo, ko sem v vrtcu videla, da se ti otroci skoraj ne znajo igrati, doma pa sem bila tega deležna vsakodnevno. No, med igračami je sin pokazal na našega fanta in rekel, da je to mojster Jaka. V tistem trenutku sem dobila idejo, da bo to naš ljubljenec skupine, tako da sem mu samo izrezala iz filca še ključ, da je bil videti kot pravi

mojster, da je dobil svojo osebnost in naš ljubljenec skupine je bil pripravljen na svojo nalogo. Fanta sta ga z veseljem odstopila, otroci v vrtcu pa z veseljem sprejeli.

9.8. Zaključek

Vedno sem verjela v otroke, da so veliki »ljudje« v malem telesu, ki imajo svoja stališča, svoje ideje in želje. Dojemala sem jih kot enakovredne in mislim, da ravno zaradi tega, ker jim znam prisluhniti, nimamo doma večjih težav. Vem, da je delo v vrtcu drugačno od tistega doma, vendar menim, da mora vzgojitelj znati vzpostaviti pristen in iskren odnos z vsakim otrokom, predvsem pa mora biti pravičen do njih. Ni pomembno, ali je vzgojitelj strog, otroci imajo radi, da jim postavimo meje, nikoli oziroma zelo težko pa bojo oprostili, če smo do njih neiskreni in nepravični, če jim ne damo občutka sprejetosti. Zase vem, da tak projekt, kot sem ga zdaj delala, ni zadnji. Ko bom vzgojiteljica, si bom zagotovo omislila ljubljence skupine, čeprav si moram pridobiti še veliko znanja, tako o dramski vzgoji kot o lutkarstvu. Vem pa, da bom otrokom znala pustiti, da bodo pri vsem sodelovali, se počutili pomembne soustvarjalce in da bodo lahko vedno potešili svojo radovednost in željo po ustvarjanju. Vem pa tudi, da ne želim stagnirati v svojem znanju, zato bom stremela k temu, da se bom tudi jaz profesionalno razvijala in izpopolnjevala, ker bi rada otrokom dala največ, kar jim lahko vzgojitelj da.

10. INTERVJU

Po končanem projektu v vrtcu sem z vzgojiteljico naredila polstrukturirani intervju. Potekal je v sproščenem vzdušju in odgovore bi lahko na kratko povzela nekako tako:

Jaz: Koliko časa ste že zaposleni v vrtcu?

Vzgojiteljica: V vrtcu sem zaposlena 36 let.

Jaz: Kako pogosto pri svojem delu uporabljate lutke?

Vzgojiteljica: Lutke uporabljam večkrat, odkar smo imeli Jakca na obisku, v vsakem mesečnem tematskem sklopu najmanj enkrat; uporabljam različne lutke, največkrat take, ki jih otroci izdelajo sami (prstne, na paličkah ...).

Jaz: Ste kdaj imeli ljubljence skupine?

Vzgojiteljica: Pred mnogo leti, res je minilo veliko let od takrat. Spomnim se veselja in pozitivnega odziva otrok.

Jaz: Kakšen se vam je zdel projekt, ki sem ga izvedla v vaši skupini?

Vzgojiteljica: Celoten projekt je bil zelo zanimivo izveden, dinamičen, bilo je veselo, delovno, ustvarjalno. Otroci so z veseljem sodelovali, bili navdušeni, inovativni, radi so oblikovali, rezali, lepili, sodelovali pri izdelovanju lutk. Sodelovanje v projektu je obogatilo naš program. Otroci so pridobili veliko na področju umetnosti, družbe, jezika.

Jaz: Ste opazili mogoče kakšno razliko v socialnem odnosu otrok pred in po projektu?

Vzgojiteljica: Po projektu so bili otroci veseli, notranje izpolnjeni, radi so sodelovali drug z drugim, bili so bolj odprti, sodelovalni in povezani. Spoznavali so timsko delo. Sodelovanje v dramatizacijah jih je povežalo in notranje obogatilo. Dramska igra je obogatila dneve naših posebnih dejavnosti.

Jaz: Kaj pa pri otroku z avtizmom in ostalimi otroki, ki izstopajo v socialnih interakcijah z vrstniki?

Vzgojiteljica: Tudi otrok z motnjo avtističnega spektra je rad in živahno sodeloval, bil odprt za vodenje v projektu in lažje dojemljiv. Lutke so ga razveselile in obogatile njegov notranji svet. Menim, da je bil projekt dobra izbira in obogatitev za vse otroke.

Jaz: Kakšno je sedaj vaše mnenje (po projektu) o ljubljencu skupine?

Vzgojiteljica: Ljubljeneec skupine je zelo dobra oblika za razvoj empatije in srčnosti pri otrocih. Bili so srečni, zadovoljni, da skrbijo za nekoga (se dobro počuti, ima mehko posteljo, bo z nami poslušal pravljico?).

Jaz: Kako so po vašem mnenju otroci sprejeli Jakca?

Vzgojiteljica: Menim, da so ljubljence skupine lepo sprejeli, da so se z njim dobro počutili in da je v njih prebudil mnogo lepih občutkov in topline. Z njim so se igrali vsak dan, ga božali, ljubkovali, vključevali v igro in druge dejavnosti. Skrbeli so za njega in njegovo bivališče.

Jaz: Kakšen je bil vaš odnos z otroki po projektu?

Vzgojiteljica: Moj odnos je vedno strokoven, profesionalen, ljubezniv. Otrokom prisluhnem, jih bodrim in spodbujam; pomagam, kjer je potrebno, pohvalim jih in jim dam možnost

samostojnega ustvarjanja. Pri projektu smo dobro sodelovali in tak ustvarjalni duh krepili še naprej.

Tudi iz intervjuja je razvidno, da je projekt, ki sem ga izvedla, prispeval k razvoju otrok in vzdušju v skupini. Vzgojiteljica je še povedala, da bo v prihodnje več pozornosti posvetila igri z lutkami in bo svoje delo obogatila z ljubljensko skupino.

11. UGOTOVITVE

Po koncu branja teorije in izdelave projekta v vrtcu sem prišla do naslednjih ugotovitev.

Kako lahko s teoretičnimi izhodišči opredelimo socialni razvoj otrok, starih od štiri do šest let?

Ob prebiranju literature in izpeljavi projekta sem v teoretičnem delu povzela socialni razvoj otrok v tej starosti.

Bistveno za otroke v tem obdobju je, da začenjajo graditi na svojem socialnem razvoju in interakciji s svojimi vrstniki. Zato je tudi zelo pomembno, da ima otrok čim več tovrstnih izkušenj, iz katerih bo lahko njegov socialni razvoj pridobival. Otroci v tem obdobju začnejo tkati prva prijateljstva, prav tako so polni predsodkov o sebi in strahov. V njih plamtijo različni konflikti, s katerimi se težko soočajo.

S pomočjo vzgojiteljev lahko otrok svoje strahove premaga, se poveže z drugimi otroki in skozi socialne igre oblikuje svojo osebnost tako, da ga bodo tudi drugi otroci sprejemali in se z njim radi igrali. Tukaj ima vzgojitelj veliko možnosti, pomembno je, da se otrokom zna približati in jih spodbujati.

Lutka je ena izmed metod, s katerimi lahko doseže simbiozo v skupini in otrokom pomaga pri razreševanju najrazličnejših konfliktov, ki se pojavijo v otroku samem ali pa med otroki v skupini.

Kakšno vlogo ima lutka pri razvoju socialnih spretnosti?

Lutka je otrokova zaveznica. Otrokom se lahko približa, otroci v njej vidijo svojo prijateljico, ki ji lahko vse zaupajo, saj jo dojemajo kot sebi enakovredno. Lutka je tiho takrat, ko posluša in glasna takrat, ko otrok to želi.

Vzgojitelj lahko lutko uporablja pri vseh dejavnostih v vrtcu, pri vseh področjih kurikuluma, tako odkritega kot skritega. Vzgojitelj z občutkom zna uresničevati vse smotre in cilje, ki si jih zada z lutko.

Kadar se pri otrocih pojavijo konflikti, strahovi in vprašanja, na katera si ne znajo odgovoriti, jim lahko vzgojitelj pomaga s pomočjo lutke. Tudi pri svojem projektu sem velikokrat uporabila lutko za reševanje raznoraznih konfliktov in spodbujanje prosocialnega vedenja. Z lutko smo se z otroki pogovarjali o tem, kaj je dobro in kaj slabo, kakšno obnašanje je sprejemljivo in kakšno ne. Skozi vsakodnevne priložnosti lutka otrokom daje vedeti, ali je njihovo početje sprejemljivo ali ne. Pomembna je tudi takrat, ko otrokom pripravljamo različne igre, s katerimi v skupini pomagamo pri razvoju socialnih spretnosti. Posebno dobrodošla je pri oblikovanju prizorov v manjših skupinah, kjer se otroci naučijo sodelovati in poslušati drug drugega.

Ali lahko z lutko pomagamo socialno šibkejšim otrokom pri vključevanju v skupino?

Po koncu projekta sem dobila jasen odgovor, da je lutka pri socialno šibkih še bolj dobrodošla, saj jim predstavlja ščit, ki jih brani pred zunanjim svetom, ko se sami ne upajo ali nočejo izpostavljati. Hkrati pa taki otroci lutki zaupajo in skozi njo komunicirajo z drugimi, tako neverbalno kot tudi verbalno.

Lutka nam služi kot vsestranska pomočnica. Otroci, ki so socialno šibki, ki ne znajo stopiti v interakcijo z drugimi, ki jih otroci zavračajo ali samo ignorirajo, se z lutko povežejo. Lutka vzgojitelju pomaga, da prodre do otroka in začne z njim delati na socialnem razvoju. Čez čas se pokažejo rezultati, ki so zelo spodbudni, saj se otroci odprejo in začnejo sodelovati v igrah in drugih dejavnostih, kjer je prisotna socialna interakcija z vrstniki.

Tudi drugi otroci opazijo pozitivno spremembo in lutka nam spet lahko pomaga pri pletenju medsebojnih odnosov. Ko z lutko vključujemo socialno šibke otroke v raznorazne dejavnosti z ostalimi otroki, jih ti postopoma sprejmejo in začnejo na njih gledati v drugačni luči.

Zato je lutka dobrodošla pomoč v skupini v vrtcu, otroci se z njo veliko naučijo in sooblikujejo svoj socialni, čustveni in kognitivni razvoj.

Kakšen je odnos vzgojiteljice do dela z lutkami?

Vzgojiteljica, ki je sodelovala z mano pri projektu, ki sem ga izvajala, je bila do dela z lutkami na začetku dokaj skeptična. Skozi različne dejavnosti, pristop in proces je svoje mnenje o delu z lutkami popolnoma spremenila.

Mnenja je bila, da so lutke dobre za delo z otroki, da bi jih bilo treba pri svojem delu večkrat uporabljati in da mora v prihodnje uporabiti tudi ljubljenska skupine, ker otroke povezuje, jim pomaga in pozitivno vpliva na njihov razvoj.

12. ZAKLJUČEK

Lutka. Na prvi pogled samo predmet. Pa je toliko več. Predmet, ki kadar oživi, osrečuje, pomaga in spodbuja otroke k razvoju pozitivne samopodobe, preseganju egocentričnosti, razvoju socialnega, kognitivnega in čustvenega razvoja. Lutka je lahko le predmet, s katero se otrok igra, pa vendar ga otrok animira, mu daje dušo, lastnosti človeka. Skozi lutko razrešuje svoje notranje konflikte, strahove, skrbi in travme. Z lutko se pogovarja, z lutko se objema, lutka predstavlja zelo velik pomen v njegovem življenju. Tudi v vrtcu je tako. Otroci se vsakodnevno igrajo in skozi simbolno igro oživljajo predmete in z njimi komunicirajo. Njihova sodelovalna igra zajema veliko področij iz vsakdanjega življenja, kjer dobi lutka svoj prostor.

Lutka pa jih ne spremlja samo pri igri, ampak pomembno vpliva tudi na njihov razvoj. Predvsem socialni razvoj. Kajti nekateri otroci ne znajo ali pa iz različnih razlogov ne morejo stopati v interakcijo z drugimi otroki ali pa jih ti zavračajo, kar jih še bolj razjezi in potisne v začaran krog zavračanja in slabe samopodobe. Pa vendar, če vzgojitelj to zna opaziti, lahko z lutko pomembno pripomore k medsebojni pozitivni interakciji otrok. Pripravi lahko različne socialne igre, ki otroke povežejo, z lutko se socialno šibkim otrokom približa in jim pomaga preseči strahove in rešiti težave, ki jih hromijo pri stopanju v socialne interakcije.

Poudariti pa moram, da je tukaj vse odvisno od vzgojitelja. Kadar vzgojitelj prisluhne otrokom in si dovoli biti drugačen, kadar prisluhne sebi in želi svoje delo popestriti na način, da bo otrokom drugačen, pa vendar zelo poučen, takrat lahko vzgojitelj s pomočjo lutke dela čudeže. Dovoliti si mora pustiti svoji ustvarjalnosti prosto pot, da iz njega izvabi najboljše.

Pri svojem projektu sem dobila popolnoma novo perspektivo glede lutk. Predvsem ljubljene skupine je tisti, ki predstavlja v vrtcu dodatnega vzgojitelja, ki ima še večjo avtoriteto in omogoča otrokom, da mu zaupajo in z njim sodelujejo.

Po koncu projekta so se medsebojni odnosi pri otrocih zelo spremenili. Predvsem so se otroci bolj povezali, postali so bolj empatični, napredovali so na področju prosocialnega vedenja. Tudi na govornem področju so napredovali, saj so se lažje izražali, predvsem verbalna komunikacija je postala bolj podobna komunikaciji otrok, ki je primerna za njihovo starost.

Prepričana sem, da mi je diplomsko delo odprlo nova vrata za profesionalno rast, saj sem ugotovila, da delo vzgojitelja ni le sledenje kurikulumu, ampak je delo vzgojitelja, da zaupa vase, v svoje sposobnosti in je pri svojem delu izviren, suveren, predvsem pa da otrokom postavlja vedno nove izzive na vseh področjih.

Na temo lutk v vrtcu bi lahko izpeljali še veliko podobnih projektov, predvsem zanimivo bi bilo spremljati razvoj socialno šibkejših otrok, ki so v daljšem časovnem obdobju v interakciji z lutko. Takih otrok je na žalost čedalje več in mislim, da bi na tem področju lahko z lutko veliko naredili.

VIRI IN LITERATURA

- Bastašić, Z. (1988). *Lutka ima i srce i pamet*. Zagreb: Školska knjiga.
- Batistič Zorec, M. (2003). *Razvojna psihologija in vzgoja v vrtcih*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
- Coffou, V. (2004). *Lutka u školi*. Zagreb: Školska knjiga.
- Cvetko, I. (2010). *Veliko malo prstno gledališče*. Radovljica: Didakta.
- Engler, L. in Fijan, K. (1996). *Making Puppets Come Alive*. New York: Dover Publications, INC.
- Fekonja, U. (2004). *Razvoj otroške igre*. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), *Razvojna psihologija* (str. 382-394). Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Geršak, V., Korošec, H. (2011). *Umetnost – prostor otrokovega doživljanja in izražanja*. V: Devjak, T. (ur.), Batistič Zorec, M. (ur.). *Pristop Reggio Emilia – izziv za slovenske vrtce: zbornik zaključne konference – priročnik za dobro prakso*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, 2011, str. 67–87.
- Hohmann, M., Weikart, P. (2005). *Vzgoja in učenje predšolskih otrok: primeri aktivnega učenja za predšolske otroke iz prakse*. Ljubljana: DZS.
- Humphreys, T. (2002). *Otrok in samozavest*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Korošec, H. (2002). *Neverbalna komunikacija in lutka*. V Korošec, H., Majaron, E. *Lutka iz vrtca v šolo* (str. 31–51). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Korošec, H. (2006a). *Kreativne dejavnosti z lutko kot proces*. V B. Borota et al. (ur.), *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk* (str. 103–138). Koper: Pedagoška fakulteta.
- Korošec, H. (2006b). *Vzgojni in izobraževalni vidiki uporabe lutke pri pouku*. *Vzgoja in izobraževanje*, XXXVII(2), 36–38
- Križ, I. (2002). *Nazaj v otroški raj – otroške igre in igrače na Dolenjskem*. Novo mesto: Tiskarna Novo mesto.

- Kuret, N. (1959). *Igra in igrača*. Maribor: Založba Obzorja.
- Majaron, E. (2000). Lutka – idealna povezava didaktičnih smotrov. *Revija Lutka*, 56, 33–35.
- Majaron, E. (2002a). *Lutka pri oblikovanju mladega človeka*. V H. Korošec, E. Majaron (ur.). *Lutka iz vrtca v šolo* (str. 5–8). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Majaron, E. (2002b). *Lutka, naša vsakodnevna pomočnica*. V H. Korošec, E. Majaron (ur.). *Lutka iz vrtca v šolo* (str. 59–64). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Majaron, E., Kroflin, L. (2004). *Lutka – divnog li čuda*. Zagreb : Međunarodni centar za usluge u kulturi.
- Marjanovič Umek, L. in Kavčič, T. (2005). *Otroška igra*. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), *Psihologija otroške igre od rojstva do vstopa v šolo* (str. 41-58). Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (2004). *Socialni in moralni razvoj v zgodnjem otroštvu*. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), *Razvojna psihologija* (str. 363-381). Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Nemec, K., Kranjec, M. (2013). *Razvoj in učenje predšolskega otroka*. Ljubljana: Grafenauer založba.
- Papalia, E. D., Wendkos Olds, S. in Duskin Feldman, R. (2003). *Otrokov svet*. Ljubljana: NUK.
- Varl, B. (1997). *Zbirka Moje lutke 3. Ročne lutke*. Šentilj: založba Aristej.
- Warden, D. in Christie, D. (2001). *Spodbujanje socialnega vedenja*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
- Zorec, D. (2007). *Lutke iz domače delavnice*. Grosuplje: Knjigca, Darja Zorec, s. p.
- Žlebnik, L. (1975). *Psihologija otroka in mladostnika II*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.